

Regeringens proposition

1980/81:147

om förnyelse av vissa inskrivningar för nyttjanderätt och servitut;

beslutad den 12 mars 1981.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

HÅKAN WINBERG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I syfte att förenkla arbetet hos inskrivningsmyndigheterna och att underlätta en övergång till automatisk databehandling inom inskrivningsväsendet föreslås i propositionen att vissa inskrivningar för nyttjanderätt och servitut skall förfalla, om de inte förnyas senast på sista inskrivningsdagen år 1982. Den föreslagna preklusionslagstiftningen avser fastigheter som före den 1 juli 1968 har bildats av samfälld mark och endast inskrivningar som har förts över till den nybildade fastigheten från en stamfastighet.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1981.

Förslag till

Lag om förnyelse av vissa inskrivningar för nyttjanderätt och servitut

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Inskrivningar för nyttjanderätt och servitut, som har beviljats eller förklarats vilande i en stamfastighet till en fastighet som har bildats av samfällad mark och avskilts före den 1 juli 1968, förfaller sista inskrivningsdagen år 1982 i vad avser den nybildade fastigheten och andra fastigheter till vilka inskrivningen kan ha förts över från denna, om inte inskrivningen förnyas. Vad som har sagts nu gäller dock endast om den samfällda marken före fastighetsbildningen hörde till fastigheter med i övrigt skilda ägor.

Första stycket gäller också fastigheter som har bildats före den 1 juli 1968 genom att ett område från samfällad mark har sammanlagts med en fastighet eller fastighetsdel.

2 § Anmälan om förnyelse skall göras hos inskrivningsmyndigheten senast på sista inskrivningsdagen år 1982. Anmälan får göras av rättighetshavare eller andra vars rätt berörs. Den som gör anmälan skall lämna uppgift om inskrivningen och de fastigheter i vilka inskrivningen skall förnyas.

Anteckning om anmälingen skall göras i fastighetsboken.

3 § Inskrivningar som har förnyats enligt lagen (1968:278) om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut behöver inte förnyas enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1981.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-02-26

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Wikström, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Johansson, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Adelson, Danell, Petri

Föredragande: statsrådet Winberg

Lagrådsremiss om förnyelse av vissa inskrivningar för nyttjanderätt och servitut

---

1 Inledning

Genom lagen (1968: 278) om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut ålades rättighetshavarna en skyldighet att senast på sista inskrivningsdagen år 1970 förnya sina inteckningar om de ville bevara dem i kraft (prop. 1968: 89, 3LU 48, rskr 232). Krav på förnyelse uppställdes också i fråga om penninginteckningar och avkomsträtter i lagen (1970: 997) om upphörande av inteckningsansvar i fastighet som bildats av samfällad mark (prop. 1970: 145, 3LU 81, rskr 444; prop. 1971: 180, CU 29, rskr 320, SFS 1971: 1038).

Domstolsverket har i en skrivelse till justitiedepartementet den 27 juni 1980 hemställt om en förnyad preklusionslagstiftning på inskrivningsväsendets område. Skrivelsen har remissbehandlats.

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels domstolsverkets skrivelse som *bilaga 1*, dels en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 2*.

2 Allmän motivering

2.1 Allmänna synpunkter

I 23 kap. jordabalken finns bestämmelser om inskrivning i fastighetsboken av nyttjanderätter och servitut som har upplåtits genom avtal. Genom inskrivningen stärks det s. k. sakrättsliga skyddet för rättigheten. Detta innebär att den inskrivna rättigheten kommer att gälla även mot nya ägare av den belastade fastigheten.

En inskriven rättighet står i princip kvar i fastighetsboken till dess den dödas (se 23 kap. 6 § jordabalken). Någon begränsning av inskrivningens giltighetstid finns inte och inte heller någon skyldighet att förnya inskrivningen.

En förnyelseplikt för vissa äldre inskrivningar infördes däremot genom lagen (1968: 278) om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut (1968 års lag). Jag vill i det sammanhanget påpeka att termen inteckning före jordabalkens tillkomst avsåg både penninginteckningar och inteckningar för nyttjanderätt och servitut. I jordabalken avses med inteckning endast penninginteckningar medan för nyttjanderätter och servitut införts termen inskrivning. Jag använder i fortsättningen den nya termen inskrivning även när det gäller äldre förhållanden.

1968 års lag innebar att inskrivningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut som beviljats före den 1 januari 1918 förföll, om inskrivningarna inte förnyades senast på sista inskrivningsdagen år 1970. Det var i princip endast inskrivningen som förföll vid underlåten förnyelse. Rättigheten påverkades bara i den mån den för sin giltighet var beroende av att inskrivning förelåg (se prop. 1968: 89 s. 45 och 49 samt NJA 1972 s. 571).

Domstolsverket har i den nu aktuella skrivelsen föreslagit en preklusionslagstiftning som efter mönster av 1968 års lag innebär att inskrivningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut som beviljats före den 1 januari 1933 skall förfalla, om inskrivningarna inte förnyas senast på sista inskrivningsdagen år 1982. Förslaget innebär alltså en förnyelseplikt för inskrivningar som har tillkommit under en period av femton år (1918–1932).

Domstolsverket har vidare föreslagit en preklusionslagstiftning som innebär att inskrivningar för nyttjanderätt och servitut som härrör från en stamfastighet skall förfalla i all mark som avskilts från stamfastigheten före den 1 juli 1968, om förnyelse inte sker senast på sista inskrivningsdagen år 1982. I denna del föreslår domstolsverket som en andrahandslösning att preklusionsregeln endast skall gälla fastigheter som har avskilts från samfärd mark före den 1 juli 1968.

Bakgrunden till den av domstolsverket föreslagna tidpunkten den 1 juli 1968 är att dessförinnan alla i en stamfastighet inskrivna rättigheter fördes över till den nybildade fastigheten utan någon prövning av om rättigheten verkligen belastade denna. Sedan den 1 juli 1968 utreder emellertid fastighetsbildningsmyndigheterna om inskrivna rättigheter belastar en nybildad fastighet och tillställer inskrivningsmyndigheten ett intyg om den ändrade fastighetsindelningens effekter på inskrivningsbelastningen (se prop. 1968: 89 s. 51 och 62 samt 7 kap. 27 § jordabalken). Från tiden före den 1 juli 1968 finns alltså ett stort antal inskrivningar i avstyckningar m. m. som inte motsvaras av någon reell belastning.

Som skäl för den föreslagna förnyade preklusionslagstiftningen åberopar domstolsverket den besvärliga arbetssituationen vid inskrivningsmyndigheterna samt behovet av att underlätta överföringen av uppgifter från fastighetsboken till det ADB-baserade inskrivningsregistret.

Remissinstanserna delar allmänt domstolsverkets uppfattning om behovet av åtgärder för att få bort betydelselösa inskrivningar för rättigheter.

Domstolsverkets förslag tillstyrks eller lämnas utan erinran av en majoritet av remissinstanserna.

Förslagen avstyrks emellertid helt eller delvis av Malmö tingsrätt, televerket, LRF, Svenska elverksföreningen, Svenska kraftverksföreningen, Sveriges villaägareförbund och Sveriges lantmätareförening. Kritiken mot förslagen riktar sig främst mot den del som avser fastigheter som har avskilts före den 1 juli 1968.

Flera remissinstanser, bl. a. statens lantmäteriverk och Sveriges advokatsamfund, anför att domstolsverket visserligen belyser fördelarna för inskrivningsväsendet av en preklusionslagstiftning men att underlag saknas för en bedömning av de totala effekterna. De kritiska remissinstanserna åberopar främst det omfattande utredningsarbete som förslagen medför för innehavare av kraft- och teleledningar.

Statens vattenfallsverk har lämnat följande uppgifter om utredningsarbetet. Verket har cirka 32 000 kraftledningsservitut som har inskrivits före den 1 januari 1933. Utredningsarbetet berör cirka 7 500 blad av den ekonomiska kartan. Den egna arbetsinsats som skulle behövas bedöms överlagsvis till 13 månår.

För egen del vill jag framhålla att jag givetvis anser det angeläget att på olika sätt underlätta både inskrivningsmyndigheternas löpande arbete och övergången till automatisk databehandling. Jag delar också uppfattningen att det finns skäl att eftersträva att inskrivningar som saknar betydelse i största möjliga utsträckning avförs ur fastighetsböckerna.

Dessa önskemål till förmån för inskrivningsväsendet får emellertid inte tillgodoses på bekostnad av rättssäkerheten eller genom att enskilda rättighetshavare belastas med kostnader som inte är motiverade av den rationaliseringsvinst som kan uppnås.

Som har framhållits vid remissbehandlingen finns det inte någon utvärdering av effekterna av 1968 års lag. Man vet alltså inte i vilken utsträckning förnyelse skedde och inte vilka rättsförluster som kan ha drabbat enskilda rättighetshavare till följd av underlåtenhet att förnya en inskrivning. Man har inte heller några uppgifter om omfattningen av det utredningsarbete som rättighetshavarna tvingades att utföra för att inte riskera rättsförluster. Rent allmänt finns det emellertid fog för antagandet att lagen fungerade väl. Enligt min mening finns det inte heller några hinder av principiell natur mot en ny preklusionslagstiftning.

Frågan om avgränsningen bakåt i tiden övervägdes noga i 1968 års lagstiftningsärende. Inskrivningskommittén hade föreslagit den 1 januari 1935. Föredragande statsrådet ansåg emellertid att starka skäl talade för att begränsa förnyelseplikten (se prop. 1968: 89 s. 44–51). Av avgörande betydelse var det omfattande utredningsarbete som den av kommittén föreslagna tidpunkten skulle medföra i fråga om nyttjanderätter och servitut för ledningar och särskilt för kraftledningsservitut. Att tiden flyttades tillbaka till den 1 januari 1918 hängde bl. a. samman med att äldre kraftled-

ningsservitut i allmänhet kunde antas ha sakrättsligt skydd även utan inskrivning.

Sedan 1968 har ingenting inträffat som i någon avgörande mån inverkar på den bedömning som då gjordes i fråga om avgränsningen bakåt i tiden. Det är särskilt att märka att ledningsrättslagen (1973: 1144), som trädde i kraft den 1 juli 1974, inte har infriat de förhoppningar man hade om att redan inskrivna rättigheter för ledningar skulle ersättas av ledningsrätt (jfr prop. 1973: 157 s. 119). Jag nödgas alltså konstatera att det inte är visat att antalet onyttiga inskrivningar under perioden 1918–1932 och den rationaliseringsvinst som kan uppnås genom att dessa avförs ur fastighetsboken är av sådan omfattning att detta motiverar det utredningsarbete som rättighetshavarna, främst avseende ledningar, tvingas till för att bevaka sin rätt.

Vad jag nu har sagt gör att jag inte kan tillstyrka domstolsverkets förslag till preklusionslagstiftning i fråga om inskrivningar under perioden 1918–1932.

Jag övergår därefter till att behandla domstolsverkets förslag till preklusionslagstiftning i fråga om avstyckningar m. m. från tiden före den 1 juli 1968. Eftersom samtliga inskrivningar i en stamfastighet under den tiden fördes över till den nybildade fastigheten finns det ett mycket stort antal fastigheter i vilka servitut och nyttjanderätter är inskrivna utan att det föreligger någon reell belastning. Lantmäteriverket har i sitt remissyttrande nämnt att erfarenheterna efter år 1968 tyder på att 70–80 procent av alla avstyckningar från fastigheter med inskrivna servitut eller nyttjanderätter har kunnat hållas fria från inskrivningar därför att rättigheten inte berör avstyckningen. Domstolsverket nämner i sin skrivelse för motsvarande fall 90 procent. Erfarenheterna sedan år 1968 visar enligt min mening mycket klart att antalet onyttiga inskrivningar från tiden dessförinnan måste vara mycket stort.

Även om det alltså skulle innebära en betydande rationaliseringsvinst att få bort dessa inskrivningar medför den av domstolsverket föreslagna preklusionslagstiftningen betydande risker för rättsförluster när det gäller de inskrivningar som har en verklig betydelse. Det utredningsarbete som rättighetshavarna, särskilt när det gäller ledningar, skulle tvingas till för att gardera sig mot rättsförluster är också omfattande och förhållandevis komplicerat. Det är enligt min mening inte rimligt att belasta rättighetshavarna med kostnaderna för dessa utredningar. En avvägning mellan den tänkbara rationaliseringsvinsten och kostnaderna för att uppnå denna leder enligt min mening även i denna del till att en preklusionslagstiftning inte kan accepteras. Det bör också understrykas att ifrågavarande inskrivningar mer utgör ett mängdproblem än något verkligt hinder för överföring till ADB samt att de i ett ADB-system inte torde medföra några speciella problem.

Jag kan alltså inte heller förorda att domstolsverkets förslag till preklusionslagstiftning i fråga om vissa avstyckningar m. m. genomförs.

Domstolsverket har i andra hand föreslagit en preklusionslagstiftning som begränsas till avstyckningar m. m. från samfälld mark. Situationen är här en annan i flera avseenden och jag föreslår att detta förslag genomförs. Jag återkommer till frågan i följande avsnitt.

Även om jag inte kunnat acceptera någon mera omfattande preklusionslagstiftning för att underlätta saneringen av fastighetsböckerna vill jag understryka vikten av att inskrivningsmyndigheterna utnyttjar alla tillfällen som ges till en sådan sanering inom ramen för de regler som finns i övrigt. Jag vill i det sammanhanget erinra om att enligt 23 kap. 6 § andra stycket jordabalken får en inskrivning avföras om det är uppenbart att den inskrivna rättigheten inte gäller i fastigheten (se prop. 1970: 158). Jag förutsätter att ledningshavare och andra rättighetshavare ställer sig positiva till att efter initiativ av inskrivningsmyndigheten delta i ett sådant saneringsarbete. Jag vill också understryka det värdefulla i den praxis som länsstyrelsen i Västernorrlands län nämner i sitt remissyttrande och som innebär att fastighetsbildningsmyndigheterna i samband med fastighetsregleringar undersöker om inskrivna rättigheter berör fastigheter som tidigare har avstyckats från den fastighet som avstår mark. På grundval av intyg från fastighetsbildningsmyndigheten kan alltså i dessa fall betydelselösa inskrivningar avföras ur fastighetsboken.

Några remissinstanser har fört fram tanken på statliga insatser för att minska ledningshavares kostnader för att omvandla inskrivna rättigheter till ledningsrätter enligt ledningsrättslagen. Med hänsyn till det statsfinansiella läget kan jag emellertid inte f. n. förorda sådana stödåtgärder.

2.2 Förnyelse av vissa inskrivningar som förts över från samfälld mark

Som jag redan nämnt har domstolsverket som en andrahandslösning förordat en preklusionslagstiftning som endast avser fastigheter som har avskilts från samfälld mark före den 1 juli 1968. Detta förslag har i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran även av de remissinstanser som är kritiska mot övriga förslag.

Som förebild åberopar domstolsverket lagen (1970: 997) om upphörande av inteckningsansvar i fastighet som bildats av samfälld mark (1970 års lag). Den lagen innebär att fastigheter som har bildats av samfälld mark genom avsöndring eller avstyckning inte efter sista inskrivningsdagen år 1976 svarar för inteckningar i en stamfastighet för fordran, om inte inteckningen förnyas. Lagen gäller även inteckningar för avkomsträtt. Verkan av en preklusion enligt 1970 års lag är att de nybildade fastigheternas subsidiära ansvar försvinner. I 1970 års lagstiftningsärende framhöll ett par remissinstanser att vissa rationaliseringsvinster skulle kunna göras för inskrivningsväsendet och lantmäteriet om preklusionslagstiftningen

gjordes tillämplig även på nyttjanderätter och servitut. Föredragande statsrådet ansåg emellertid inte att det förelåg tillräckliga skäl för att genomföra en sådan utvidgning av lagstiftningen (prop. 1970: 145 s. 286).

I förevarande ärende har visats att inskrivningsförhållandena är mycket besvärliga i sådana fastigheter som har avskilts från samfällad mark före den 1 juli 1968. Sådana fastigheter belastas regelmässigt av ett mycket stort antal inskrivningar för nyttjanderätt och servitut som har förts över från stamfastigheterna. Detta förhållande har på många håll hårt ansträngt inskrivningsmyndigheternas resurser. Det är därför inte ovanligt att man har underlåtit att göra fullständiga inskrivningar i de avskilda fastigheterna. I stället har man i fastighetsboken antecknat att den nybildade fastigheten belastas av samtliga inskrivningar för nyttjanderätt och servitut som har beviljats i stamfastigheterna före dagen för fastighetsbildningen. Genom att använda en sådan samlingsbeteckning har man skjutit upp det omfattande arbetet med att utreda den exakta inskrivningsrättsliga belastningen. En sådan utredning måste dock ske inför övergången till automatisk databehandling på inskrivningsväsendets område. Vid de inskrivningsmyndigheter som har berett fastighetsböckerna inför denna övergång har dessa utredningar vållat betydande svårigheter.

Förhållandena kompliceras inte bara av att det ofta rör sig om ett stort antal inskrivningar i ett stort antal stamfastigheter. Det förekommer också att den avskilda fastighetens ursprung inte har angivits som samfälligheten till vissa individualiserade fastigheter. Avstyckningen har i stället angivits gjord från samfällad mark till viss by eller till visst skifteslag. I sådana fall kan inskrivningsmyndigheten tvingas att inhämta utredning från fastighetsregistermyndigheten för att få klarhet i vilka fastigheter som är stamfastigheter. För denna myndighet blir det därvid i många fall fråga om en mycket resurskrävande utredning.

Av det anförda framgår att det föreligger betydande problem beträffande fastigheter som har bildats av samfällad mark och att dessa problem särskilt aktualiseras vid beredningen av fastighetsböckerna inför övergången till automatisk databehandling. Detta talar starkt för att man här inför en preklusionslagstiftning.

De invändningar som jag tidigare har redovisat mot en preklusionslagstiftning gör sig inte gällande lika starkt, när det gäller fastigheter avskilda från samfällad mark. Som framhölls redan i 1970 års lagstiftningsärende är det sålunda endast i sällsynta undantagsfall som en nyttjanderätt eller ett servitut kan gälla i samfällad mark. Att en inskrivning förtaller i en fastighet som har avskilts från samfällad mark medför alltså mycket obetydliga risker för rättsförluster. Detta innebär också att en preklusionslagstiftning med föreslaget innehåll för det stora flertalet rättighetshavare inte torde behöva medföra något nämnvärt utredningsarbete.

Av det anförda framgår att en preklusionslagstiftning skulle medföra betydande fördelar för inskrivningsväsendet och endast obetydliga kostnader för rättighetshavarna samtidigt som riskerna för rättsförluster är myc-

ket obetydliga. Jag förordar därför att en preklusionslagstiftning genomförs med den av domstolsverket föreslagna inriktningen.

För att syftet med en sådan preklusionslagstiftning skall uppnås räcker det enligt min mening med att inskrivningen förfaller. I likhet med vad som gällde enligt 1968 års lag bör däremot själva rättigheten påverkas bara i den mån den för sin giltighet är beroende av att inskrivning föreligger.

Som jag redan har berört utreder fastighetsbildningsmyndigheterna sedan den 1 juli 1968 vilka i stamfastigheten inskrivna rättigheter som har betydelse för en nybildad fastighet och som alltså bör föras över till denna. Denna ordning innebär att betydelselösa inskrivningar inte kommer att föras över. Som domstolsverket har föreslagit bör den nya preklusionslagstiftningen därför endast gälla fastigheter som har avskilts från samfärd mark före den 1 juli 1968.

Från kravet på förnyelse enligt den nu aktuella lagen bör undantas sådana inskrivningar som har förnyats enligt 1968 års lag.

Som domstolsverket har föreslagit bör den senaste tiden för förnyelse vara sista inskrivningsdagen år 1982. Därefter kan inskrivningsmyndigheten avföra de inskrivningar som inte har förnyats.

1968 års lag gäller enligt 4 § inte vissa skogsfångs- och mulbetesservitut. Detta undantag motiverades med att dessa servitut gällde oberoende av inskrivning och att det därför skulle verka vilseledande om en sådan inskrivning förföll på grund av underlåten förnyelse, eftersom servitutet ändå skulle belasta fastigheten.

Domstolsverket har föreslagit att skogsfångs- och mulbetesservituten skall undantas även i den av domstolsverket föreslagna preklusionslagstiftningen avseende äldre inskrivningar och inskrivningar i avstyckningar m. m.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län anser att ifrågavarande servitut inte bör undantas när det gäller avstyckningar m. m. Enligt länsstyrelsen är endast en mycket liten del av de nybildade fastigheterna reellt belastade av servituten. (Länsstyrelsen uttalar sig inte särskilt i fråga om avstyckningar m. m. från samfärd mark.)

För egen del vill jag framhålla följande. Skogsfångs- och mulbetesservituten har sakrättsligt skydd utan inskrivning (se även prop. 1978/79: 38). En preklusionslagstiftning får alltså aldrig någon inverkan på rättigheten som sådan. Inte heller synes en sådan lagstiftning kunna medföra att fastighetsböckerna blir vilseledande, eftersom servitut endast i sällsynta undantagsfall gäller i samfärd mark. Om en preklusionslagstiftning inte omfattade skogsfångs- och mulbetesservituten skulle detta vidare medföra att inskrivningsmyndigheterna när fastighetsboken saknar uppgift om den exakta inskrivningsrättsliga belastningen skulle tvingas att undersöka om någon av inskrivningarna gäller ett skogsfångs- eller mulbetesservitut. Detta arbete skulle kunna bli betydande.

Jag anser på grund av det anförda att skogsfångs- och mulbetesservituten inte bör undantas från den nu aktuella preklusionslagstiftningen.

+1 Riksdagen 1980/81. I saml. Nr 147

3 Upprättat lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats ett förslag till lag om förnyelse av vissa inskrivningar för nyttjanderätt och servitut.

Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*¹.

4 Specialmotivering

1 § Inskrivningar för nyttjanderätt och servitut, som har beviljats eller förklarats vilande i en stamfastighet till en fastighet som har bildats av samfällad mark och avskilts före den 1 juli 1968, förfaller sista inskrivningsdagen år 1982 i vad avser den nybildade fastigheten och andra fastigheter till vilka inskrivningen kan ha förts över från denna, om inte inskrivningen förnyas. Vad som har sagts nu gäller dock endast om den samfällda marken före fastighetsbildningen hörde till fastigheter med i övrigt skilda ägor.

Första stycket gäller också fastigheter som har bildats före den 1 juli 1968 genom att ett område från samfällad mark har sammanlagts med en fastighet eller fastighetsdel.

Paragrafen har utformats efter mönster av 1 § i 1970 års lag.

Första stycket första meningen i förevarande paragraf innehåller i motsats till 1970 års lag inte någon uppräknig av de bestämmelser enligt vilka den nya fastigheten skall ha bildats för att lagen skall bli tillämplig. Det är emellertid samma typer av fastighetsbildningsåtgärder som avses med uttrycket "avskilts", främst avsöndring och avstyckning. Den nya lagen omfattar emellertid också sådana speciella åtgärder som legalisering (se prop. 1971: 180 s. 104) och inlösen enligt lagen (1925: 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område (den s. k. ensittarlagen).

Förnyelsekravet gäller endast inskrivningar som före den 1 juli 1968 har beviljats eller förklarats vilande i en fastighet som har del i samfällad mark. För att tillgodose syftet med preklusionslagstiftningen krävs det alltså förnyelse även för det fall att en inskrivning, som har förklarats vilande före den 1 juli 1968, har beviljats efter detta datum (jfr 3 § i 1968 års lag).

Förnyelsekravet gäller i princip endast för fastigheter som har avskilts från samfällad mark och blivit rättsligen bestående (bildade) före den 1 juli 1968. I fastighetsbokens fastighetsspalt finns angivet den dag då en fastighet har bildats. Jag hänvisar till vad som har anförts i den allmänna motiveringen om valet av tidpunkt. Efter den 1 juli 1968 har inskrivningsmyndigheten i allmänhet möjlighet att på grundval av ett intyg från fastig-

¹ Bilagan har uteslutits här. Förslaget är likalydande med det som är fogat till propositionen.

hetsbildningsmyndigheten endast föra över sådana inskrivningar som har betydelse för den nybildade fastigheten (se numera 7 kap. 27 § jordabalken).

Som har beskrivits i den allmänna motiveringen är det inte ovanligt att inskrivningsmyndigheterna före den 1 juli 1968 har underlåtit att göra fullständiga inskrivningar i de avskilda fastigheterna. I stället har man i fastighetsboken antecknat att den nybildade fastigheten belastas av samtliga inskrivningar för nyttjanderätt och servitut som har beviljats i stamfastigheterna. Det förekommer också att den avskilda fastighetens ursprung har angivits som samfälld mark till viss by eller till visst skifteslag så att man inte ens får besked om vilka stamfastigheterna är. Det torde på grund av bristande resurser än i dag förekomma att man i sådana fall inte gör någon utredning av den inskrivningsrättsliga belastningen utan för in anteckningar av samma allmänna karaktär även i fastigheter som bildas efter den 1 juli 1968.

Om man inte skall riskera att förlora en del av den eftersträlvade rationaliseringsvinsten bör på grund av det anförda förnyelsekravet omfatta även vissa fastigheter som nybildas efter den 1 juli 1968. Avgränsningen bör göras så att förnyelse krävs även i vad avser fastigheter till vilka en inskrivning i den ursprungliga stamfastigheten förs över via en sådan fastighet som har avskilts från samfälld mark före den 1 juli 1968. Lagtexten har utformats i enlighet härmed.

Sammanfattningsvis gäller alltså förnyelsekravet i denna speciella situation om 1. den ursprungliga inskrivningen har beviljats eller förklarats vilande före den 1 juli 1968, 2. inskrivningen har förts över till en fastighet som har avskilts från samfälld mark före den 1 juli 1968, 3. inskrivningen har från den i punkten 2 avsedda nybildade fastigheten förts över till en ytterligare nybildad fastighet (före eller efter den 1 juli 1968).

Motsatsvis framgår att förnyelsekravet inte gäller i en sådan fastighet som efter den 1 juli 1968 avskiljs från samfälld mark.

Om en rättighetshavare har intresse av en inskriven rättighet måste han i princip förnya inskrivningen inte bara i den ursprungligen från samfälld mark avskilda fastigheten utan även i de andra fastigheter till vilka inskrivningen därefter kan ha förts över. I praktiken har han givetvis endast intresse av att förnya i de fastigheter som reellt är belastade av rättigheten.

Om förnyelse sker i en fastighet och inskrivningen därefter förs över till en nybildad fastighet innan förnyelsefristen har löpt ut bör givetvis ingen ytterligare förnyelse krävas i den senast bildade fastigheten (jfr 3LU 1968: 48 s. 39).

Första stycket andra meningen i förevarande paragraf motsvarar 1 § första stycket andra meningen i 1970 års lag. Undantaget, som infördes på initiativ av lagrådet (se prop. 1970: 145 s. 438 och 456), innebär att förnyelse inte behöver ske beträffande fastigheter som har bildats av samfälligheter som utgjort s. k. gemensam ägovidd för fastigheter utan enskilt

ägovälde. I dessa fall torde en rättighet som har skrivits in i en stamfastighet utövas på den samfällda marken.

Andra stycket i förevarande paragraf motsvarar 1 § andra stycket i 1970 års lag (se prop. 1970: 145 s. 292). Bestämmelsen innebär att förnyelse av inskrivningar som härrör från fastigheter som har del i samfällad mark krävs även i en fastighet som har bildats genom en sammanläggning som skett i samband med en avstyckning från den samfällda marken.

2 § Anmälan om förnyelse skall göras hos inskrivningsmyndigheten senast på sista inskrivningsdagen år 1982. Anmälan får göras av rättighetshavare eller andra vars rätt berörs. Den som gör anmälan skall lämna uppgift om inskrivningen och de fastigheter i vilka inskrivningen skall förnyas.

Anteckning om anmälningen skall göras i fastighetsboken.

Förevarande paragraf motsvarar 2 § i 1970 års lag (jfr också 2 § i 1968 års lag). Något krav på skriftlig form för anmälan uppställs alltså inte. Anmälan får göras inte bara av rättighetshavaren utan även av exempelvis den som har panträtt i den härskande fastigheten (se prop. 1968: 89 s. 60). När det gäller den formella behörigheten bör någon närmare utredning normalt inte begäras. Om det finns särskild anledning att anta att den som har gjort en anmälan inte är rättighetshavare och att saken inte heller berör hans rätt skall närmare utredning givetvis fordras in.

Eftersom en förnyelse som görs beträffande en fastighet inte automatiskt omfattar andra fastigheter där samma rättighet är inskriven, är det viktigt att noga ange vilka fastigheter som förnyelsen avser.

En anmälan om förnyelse som görs för sent skall avvisas enligt grunderna för 19 kap. 8 § jordabalken (se prop. 1970: 20 s. B 508).

3 § Inskrivningar som har förnyats enligt lagen (1968: 278) om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut behöver inte förnyas enligt denna lag.

Som jag har anfört i den allmänna motiveringen bör förevarande lag inte omfatta inskrivningar som har förnyats enligt 1968 års lag. Förevarande paragraf har utformats i överensstämmelse härmed.

Övergångsbestämmelser

Lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1981. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslaget till lag om förnyelse av vissa inskrivningar för nyttjanderätt och servitut.

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Domstolsverkets skrivelse 1980-06-27 om förnyad preklusionslagstiftning på inskrivningsväsendets område

Inledning

Landets inskrivningsmyndigheter har under en lång följd av år fått möta en kraftigt ökad ärendetillströmning. Det totala antalet ärenden vid dessa myndigheter var under 1975 knappt 2 500 000 och motsvarande siffra för 1979 var i det närmaste 2 800 000. Det torde kunna hävdas att inte någon annan del av domstolarna har varit föremål för så betydande rationaliseringssträvanden som inskrivningsväsendet. Främst bland sådana åtgärder står naturligtvis den vid några myndigheter införda automatiska databehandlingen men det rör sig också om betydande kursverksamhet, handboksutgivning och besöksverksamhet av personal från domstolsverket. Betydande lokala initiativ har också tagits. Personalkadern vid inskrivningsmyndigheterna har härmed under de senaste åren kunnat hållas i stort sett oförändrad. Mätt i antalet inskrivningsmyndighetsärenden per biträde har de senaste fem åren inneburit en drygt tioprocentig produktivitetsökning.

Trots rationaliseringsåtgärderna har belastningen vid myndigheterna periodvis varit så stor att balanser inte kunnat undvikas – balanser som i många fall visat sig svåra att arbeta bort. Det balansläge man fått vänja sig vid har inneburit att färre än hälften av inskrivningsmyndigheterna klarat att hålla den lagstadgade expeditionstiden på 14 dagar. Periodvis har förskjutningen varit avsevärt längre. Det framstår därför som en angelägen uppgift för domstolsverket att pröva fler vägar att underlätta inskrivningsarbetet. Enligt domstolsverkets mening är det nödvändigt att i denna strävan även överväga vad som kan åstadkommas genom författningstekniska åtgärder.

Sedan flera år pågår arbete med att införa automatisk databehandling inom inskrivningsväsendet. På sommaren 1980 arbetar sålunda inskrivningsmyndigheterna i Uppsala, Gävle, Norrtälje, Stockholms och Bollnäs domsagor med ADB-baserat inskrivningsregister. Samtidigt pågår arbetet med införandet av systemet vid inskrivningsmyndigheterna i Sollentuna, Sandvikens och Södra Roslags tingsrätter. Relativt snart skall sådant arbete påbörjas även vid Hudiksvalls och Ljusdals tingsrätter. Enligt riksdagens beslut skall hela landets inskrivningsmyndigheter så småningom arbeta med ADB-baserat inskrivningsregister.

Arbetet med överföringen från fastighetsbok till inskrivningsregister är synnerligen omfattande. Inskrivningsregistret skall i huvudsak bygga på innehållet i de nuvarande fastighets- och tomträttsböckerna. Det får emellertid inte förekomma några oklara inskrivningsförhållanden i inskrivningsregistret. För att undanröja sådana och för att underlätta själva överföringen till maskinläsbart medium utsätts fastighetsböckerna för ett omfattande beredningsarbete. Beredningsarbetet består av två huvudtyper av åtgärder nämligen dels sådana varigenom innehållet förtydligas eller kompletteras (struktureringsåtgärder) och dels sådana varigenom innehållet i sak förändras exempelvis genom rättelse eller anteckning om att inskrivningen är utan verkan (saneringsåtgärder).

Speciellt saneringsarbetet har tagit oproportionerligt mycket tid i anspråk och man har stött på vissa svårigheter som praktiskt sett knappast

låter sig lösas annat än författningsvägen. Det är därför mycket angeläget även för införandet av ADB-mediet i inskrivningsarbetet att vissa författningsändringar genomförs som kan underlätta detta arbete.

Domstolsverkets förslag till ny preklusionslagstiftning

Det nu i grova drag beskrivna läget motiverar enligt domstolsverkets mening författningsändringar i främst två avseenden.

1) En preklusionslagstiftning bör genomföras som likt 1968 års lag om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut (1968: 278) gör det möjligt att avföra sådana inskrivningar som är 50 år gamla eller äldre om de inte förnyas senast på en viss inskrivningsdag.

2) Genom lagstiftning som trädde i kraft i juli 1968 bereddes lantmätarna möjlighet att i samband med avstyckning förklara att den nya fastigheten inte berördes av i stamfastigheten inskrivna rättigheter. En mycket betydande del av därefter avstyckade fastigheter har därigenom förklarats icke beröras av de rättigheter som belastat stamfastigheterna. Effekten har ofta blivit att avstyckningarna varit gravationsfria. Det finns starka skäl att utgå ifrån att även avstyckningar från tiden före halvårsskiftet 1968 endast mycket sällan reellt belastas av de i stamfastigheterna inskrivna rättigheterna, som på den tiden ändå inskrivningstekniskt flöt ut i avstyckningarna. Följaktligen föreligger det ett stort behov av gravationssanering i fastigheter som avskiljts före den 1 juli 1968. Domstolsverket föreslår därför *i första hand* en preklusionsregel som innebär att i stamfastighet inskrivna nyttjanderätter och servitut prekluderas i före den 1 juli 1968 avskild mark om förnyelse inte sker senast på en viss inskrivningsdag.

Genom 1970 års lag om upphörande av inteckningsansvar i fastighet som bildats av samfällad mark (1970: 997) blev det möjligt att befria sådana avstyckningar från en mängd inteckningar. En lagstiftning enligt 2) ovan skulle även fånga upp det starkt uttalade behovet av gravationssanering vad gäller sådana inskrivna rättigheter som lämnades utanför 1970 års lags tillämpningsområde. Såsom anförs längre fram i denna promemoria utgör nämligen inskrivningsförhållandena kring fastigheter som avskiljts från samfällad mark ett särskilt allvarligt problem. Med hänsyn till den fortgående fastighetsdatareformen är det en angelägenhet av stor vikt att lösa detta. Man torde inte behöva tveka att upprepa 1970 års lag om upphörande av inteckningsansvar i fastighet som bildats av samfällad mark med avseende på de 1970 utelämnade begränsade sakrätterna. Skulle tvekan uppkomma om det lämpliga i en så allmän preklusionsregel i all avskild mark som berörs ovan, föreslår domstolsverket därför, *i andra hand*, att en dellösning utan dröjsmål genomförs beträffande fastigheter som avskiljts från samfällad mark.

Allmänt om preklusion på inskrivningsområdet

Genom en preklusionslag med det skisserade innehållet skulle en betydande rationaliseringsvinst kunna inhämtas. Rationaliseringseffekten blir såsom antytts i själva verket dubbel. Det blir dels en fråga om förenkling av innehållet i fastighetsboken respektive inskrivningsregistret, som får betydelse i det dagliga arbetet på främst det sättet att färre inskrivningar måste beaktas och färre hänvisningar till andra fastighetsupplägg måste kontrolleras. Kontrollen av sådana hänvisningar utgör en tung del av de manuella inskrivningsmyndigheternas arbete. Dels torde en mycket väsentlig lättnad uppstå i arbetet med att överföra innehållet i fastighetsböckerna till inskrivningsregistret. Som ovan antytts förekommer förhållan-

den som för närvarande omöjliggör att fastigheter överförs till inskrivningsregistret. En stor del av dessa hinder skulle undanröjas av en ny preklusionslagstiftning enligt de riktlinjer som domstolsverket nu föreslår.

Som framhölls i motiven till 1968 års lag var en sådan preklusionslagstiftning ingen nyhet i svensk fastighetsrätt. Likartade regler hade förekommit bland annat vid avvecklingen av rätten till avgäld för avsondrad lägenhet samt upphörandet av vissa frälseräntor.

Det är att märka att det här inte är fråga om preklusion av rättigheter i vanlig mening. Det är nämligen i princip bara inskrivningen som förfaller vid underlåten förnyelse. Själva rättigheten påverkas bara i den mån den för sin giltighet är beroende av att inskrivning föreligger. Ingreppet i bestående rättsförhållanden blir alltså inte så stort som det ytligt sett kan förefalla.

Den främsta nackdelen med en sådan preklusionslagstiftning torde vara att den för rättighetshavarna innebär att dessa åläggs en i många fall säkerligen omfattande bevaknings- och utredningsskyldighet. Sker inte sådan bevakning riskerar dessa att det viktiga sakrättsliga skydd som ligger i rättighetens inskrivning i fastighetsboken förfaller.

Det största antalet inskrivningar för nyttjanderätter och servitut torde avse rätt att anlägga och bibehålla teleledningar och kraftledningar. Risken för rättsförluster på detta område är nog inte så stor eftersom det finns anledning att tro att rättighetshavarna på ett professionellt sätt kommer att bevaka sina intressen. På grund av den stora förekomsten av sådana ledningar blir emellertid utredningsarbetet säkerligen omfattande. Även om kostnader för ledningsägarna torde vara ofrånkomliga är det viktigt att dessa rättigheter inte undantas från den nya preklusionslagstiftningen eftersom det finns anledning att räkna med att fastigheter i mycket betydande utsträckning belastas av servitut och nyttjanderätter för ledningar utan att rättigheten i verkligheten besväras egendomen. Detta förhållande är främst orsakat av den fortgående fastighetsbildningen.

De påtalade negativa effekterna för innehavare av nyttjanderätter och servitut avseende kraft- och teleledningar kommer i en annan dager genom ledningsrättslagen, som ger rättigheterna ett befäst skydd utan inskrivning i fastighetsboken. Till införandet av ledningsrättsinstitutet 1973 knöts bland annat den förhoppningen att det skulle innebära en avsevärd lättnad för inskrivningsmyndigheterna eftersom många innehavare av ledningar skulle komma att få sina inskrivna rättigheter omvandlade till ledningsrätter. Utvecklingen har visat att förhoppningarna på denna punkt var för optimistiska. Enligt domstolsverkets erfarenhet har en sådan omläggning skett endast i begränsad utsträckning. Ett av skälen för detta är troligen det relativt omfattande utredningsarbetet om en ledningssträckning som måste föregå en ledningsrättsförrättning.

Om en förnyad preklusionslagstiftning skulle tvinga ledningsägarna till att utreda vilka fastigheter som besväras av ledningarna för att de skall kunna förnya motsvarande inskrivningar, kommer detta arbete att kunna utnyttjas vid en förrättning enligt ledningsrättslagen. Eftersom ledningsrätten ger ledningsägaren en starkare ställning än om rättigheten är inskriven i fastighetsboken som nyttjanderätt eller servitut skulle utredningsarbetet kunna medföra klara fördelar även för dessa. Sker sedan verkligen omläggning till ledningsrätt i stor omfattning blir rationaliseringseffekten för inskrivningsmyndigheten än större eftersom inskrivningar avlyfts även från fastigheter som reellt belastas av ledningar. Förhoppningarna från 1973 skulle då möjligen infrias.

Vid sidan av ledningsägarna torde de flesta rättighetshavarna vara enskilda personer som inte har samma förutsättningar som dessa att bevaka sina rättigheter och hålla sig underrättade om ändringar i lagstiftningen. Risken för direkta rättsförluster är därför större. Däremot torde själva utredningsarbetet och bevakningsåtgärderna inte medföra något avsevärt besvär.

För att minimera olägenheterna för dessa rättighetshavare är det angeläget att relativt ambitiösa informationsprogram genomförs. Möjligheterna att genom pressen föra ut kunskapen om preklusionsreglerna bör tas tillvara. Domstolsverket har i andra sammanhang utnyttjat televisionen för att nå ut till en bred allmänhet med angelägen information. Det kan övervägas även denna gång.

Preklusion av äldre inskrivna rättigheter

Enligt 23 kap. 6 § JB får inskrivning dödas på ansökan av rättighetshavaren. Har rättigheten upphört helt eller delvis, får inskrivningen på ansökan av fastighetsägaren dödas till motsvarande del. Slutligen stadgas i samma paragraf att inskrivning får avföras, om det är uppenbart att den inskrivna rättigheten inte gäller i fastigheten. I förarbetena (prop. 1970: 158 s. 7 ff) anförde departementschefen som exempel på situationer där man enligt det sista rekvisitet kan avföra inskrivningar fall där rättigheten helt har upphört till exempel för att upplåtelse tiden har gått ut eller genom att rättigheten har förklarats förverkad. Ett annat av departementschefen anført fall är det där ett lokaliserat servitut efter delning av en fastighet endast kommer att besvära den ena fastigheten. I sammanhanget framhöll han vikten av att inskrivningsdomaren hör rättighetshavaren så snart minsta tvekan föreligger om rättighetens lokalisering. Departementschefen pekade också på att ett avförande av en inskrivning inte hade den verkan att rättigheten upphörde och att om en inskrivning felaktigt avförts ny inskrivning skulle göras om felet upptäcks (se också NJA I 1972 s. 571).

Enligt domstolsverkets erfarenhet har denna regel inte medfört något omfattande avförande av inskrivningar. Att så inte skett torde främst bero på att inskrivningsdomare sällan ex officio funnit det uppenbart att en inskrivning är betydelselös. Beträffande tidsbegränsade rättigheter har det inte ansetts tillräckligt att den avtalade tiden löpt ut. Tiden för en upplåtelses bestånd kan – på grund av prolongationsklausul eller omedelbart på grund av bestämmelse i lag – komma att förlängas utöver den avtalade tiden. Den omständigheten att denna utgått kan med hänsyn härtill inte ens alltid utgöra tillräcklig grund för att tillåta dödning av inskrivningen på fastighetsägarens begäran.

Beträffande servitutsinskrivningar som blivit betydelselösa möter särskilda svårigheter. Detta sammanhänger med att servitut i regel gäller för all framtid. Därtill kommer att antalet härskande fastigheter kan vara mycket stort och att äldre servitut ofta saknar uppgift om härskande fastighet. Detta är ganska vanligt i fråga om villaservitut på grund av exploateringskontrakt. I många fall är det praktiskt taget omöjligt att i vanlig ordning döda servitut. Inskrivningsdomaren kan nämligen inte veta vilka medgivanden som måste föreligga. En sista utväg är att den tjänande fastighetens ägare hos domstol begär att servitutet skall förklaras förfallet därför att det på grund av ändrade förhållanden blivit onyttigt.

I förening med det inledningsvis nämnda behovet av att förenkla och rationalisera inskrivningsarbetet motiverar dessa förhållanden enligt domstolsverkets mening att en ny preklusionslagstiftning genomförs som likt

1968 års lag om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut gör det möjligt att avföra inteckningar som är mycket gamla och som inte förnyas före visst datum.

Preklusion i avskild mark av rättighet inskriven i stamfastighet

Delas fastighet som besväras av nyttjanderätt eller servitut gäller rättigheten i var och en av de nya fastigheterna. Är rättighetens utövning genom upplåtelseavtalet begränsad till visst område, upphör rättigheten dock att besvära fastighet som inte omfattar någon del av området. I syfte att hindra att inskrivning av nyttjanderätt eller servitut förs över till upplägg för nybildad fastighet, som inte besväras av den rättighet inskrivningen avser, har rutiner utformats som innebär att fastighetsbildningsmyndigheten vid fastighetsbildningsförrättningen undersöker om rättigheten berör den nybildade fastigheten. Finner fastighetsbildningsmyndigheten då att den nya fastigheten uppenbarligen inte berörs av rättigheten, utfärdas särskilt intyg därom. På grundval av detta intyg kan inskrivningsmyndigheten i fastighetsboken lägga upp den nya fastigheten fri från belastning av ifrågavarande rättighet.

Denna rutin för att befria avstyckningar från vissa av stamfastigheternas gravationer infördes som bekant den 1 juli 1968. Det är domstolsverkets erfarenhet att avstyckningar i mycket stor omfattning blir befriade från i stamfastighet inskrivna rättigheter på detta sätt. Förfrågningar på fältet ger vid handen att säkerligen 90% av avstyckningarna från fastigheter med rättighetsbelastning intygas fria från sådan belastning. Tydligt berörs de avstyckade fastigheterna till den alldeles övervägande delen inte alls av stamfastigheternas belastning av nyttjanderätter och servitut. Att det har kunnat konstateras att så är fallet beträffande avstyckningar gjorda efter halvårsskiftet 1968 betyder naturligtvis inte att förhållandet är nytt. Även avstyckningar och avsöndringar som skett före den 1 juli 1968 torde i samma utsträckning undgå att reellt beröras av nyttjanderätter och servitut som belastat stamfastigheterna.

I inskrivningsmyndigheternas fastighetsböcker finns det således ett mycket stort antal fastigheter i vilka sådana rättigheter är inskrivna utan att någon reell belastning föreligger. När nu olika metoder övervägs för att underlätta inskrivningsarbetet är det naturligt att föreslå en generellt verkande lagstiftning för att sanera dessa fastigheters inskrivningsbelastning. Domstolsverket vill därför föreslå att en preklusionslagstiftning med denna verkan införs. En sådan regel kunde lämpligen ha den innebörden att inskrivning av nyttjanderätt eller servitut måste förnyas före visst datum för att därefter gälla i avstyckning och avsöndring från den fastighet vari inskrivningen ursprungligen gjordes.

En preklusionsregel med syfte att från avskilda fastigheter avlyfta inskrivna nyttjanderätter och servitut som endast gäller i stamfastigheten är särskilt angelägen på grund av de problem som förekommer med fastigheter som avskiljts från samfällad mark. Vid införandet av 1970 års lag om upphörande av inteckningsansvar i fastighet som bildats av samfällad mark ansågs att det inte fanns tillräckliga skäl att låta den preklusionsregeln träffa även nyttjanderätter och servitut. Det hänvisades till att rättigheter som är lokaliserade till visst område på stamfastigheten – vilka sades vara de praktiskt sett ojämförligt mest betydelsefulla – inte kom att beröra en avstyckning från samfällad mark.

Det vill synas som man i det refererade lagstiftningsarbetet förbisåg att domstolarnas inskrivningsavdelningar före den 1 juli 1968 alltid lät stam-

fastigheternas belastning av inskrivningar flyta ut i avstyckningar även från samfällad mark. Detta skedde alldeles oavsett om rättigheten i upplåtelseavtalet var begränsad till visst område. Det är därför vanligt att fastigheter som är bildade av samfällad mark är belastade av ett mycket stort antal inskrivna rättigheter från samtliga fastigheter som har del i samfälligheten.

Ofta är kraftledningar och teleledningar dragna över flera fastigheter som har del i samma samfällighet. Med den ovan beskrivna praxis vid inskrivningsavdelningarna är det därför vanligt att en avstyckning från den samfällda marken belastas av inskrivningar från var och en av stamfastigheterna. Att den avstyckade fastigheten reellt berörs av ledningen torde höra till undantagen.

Det förhållandet att från samfällad mark avskilda fastigheter regelmässigt kommit att belastas av ett mycket stort antal inskrivningar har på många håll hårt ansträngt inskrivningsmyndigheternas resurser. Det är därför inte ovanligt att man - utan författningsstöd - underlåtit att göra fullständiga inskrivningar i de avskilda fastigheterna. I stället har man i den nya fastighetens inteckningsspalt antecknat att den belastas av samtliga inteckningar som beviljats i stamfastigheterna före dagen för fastighetsbildningen. Genom att använda en sådan samlingsanteckning har man skjutit upp det omfattande arbetet med att utreda den inskrivningsrättsligt exakta belastningen.

Samlingsanteckningarna har sedan fortplantat sig till avstyckningar från den fastighet vari den införts och i många fall till gravationsbevis. När sedan de fullständiga uppgifterna slutligen måste tas fram - till exempel då inskrivningsuppgifter skall avges till fastighetsbildningsmyndigheten inför en fastighetsbildning - står inskrivningsmyndigheten inför ett besvärligt och mycket resurskrävande arbete. Vid de inskrivningsmyndigheter som berett fastighets- och tomträttsböckerna inför övergången till ADB har dessa utredningar varit ett allvarligt problem.

Förhållandena kompliceras inte bara av att det ofta rör sig om ett stort antal inskrivningar i ett stort antal stamfastigheter. Det förekommer - tydligen särskilt i Norrland - att den avskilda fastighetens ursprung inte angivits som samfälligheten till vissa individualiserade fastigheter. Avstyckningen har i stället angivits gjord från samfällad mark till viss by eller till visst skifteslag. Det torde inte vara möjligt för inskrivningsmyndigheterna att utifrån en sådan beskrivning med precision utreda vilka nu existerande fastigheter som vid tiden för avskiljandet hade del i bysamfälligheten. Det är nämligen inte tillfyllest att utgå ifrån ett antagande om att endast de fastigheter som är försedda med skattetal har del i samfälligheten. Vidare är begreppet by inte enhetligt och klart definierat. Inskrivningsmyndigheten blir därför hänvisad att i dessa avseenden inhämta utredning från fastighetsregistermyndigheten och för denna myndighet blir det i flertalet fall fråga om en mycket resurskrävande utredning. Sådan utredning är dock ofrånkomlig om den exakta inskrivningsbelastningen på den från samfälligheten avskilda marken eller på därifrån avskild mark skall klarläggas. I princip krävs sådan kartläggning redan till varje gravationsbevis. Vidare är det naturligtvis nödvändigt att göra en fullständig utredning om belastningen när inskrivningsuppgifter skall lämnas till fastighetsbildningsmyndigheten. Slutligen måste en total kartläggning av förhållandena göras vid beredningen av fastighets- och tomträttsböckerna inför övergången till ADB.

De beskrivna problemen kring fastigheter som bildats av samfällad mark

fordrar enligt domstolsverkets mening en snar lösning. Om ett resurskrävande traditionellt saneringsarbete skall undvikas torde en preklusionslagstiftning vara den enklaste lösningen. De tidigare beskrivna nackdelarna med en sådan reglering måste beträffande dessa fastigheter antas vara mindre än eljest. Fördelarna för inskrivningsmyndigheterna är däremot, som framgår av det anförda, avsevärda.

Skogsservitutens ställning

I 1968 års preklusionslag gjordes ett undantag för inteckning för sådant servitut som avsågs i 7 a § lagen den 14 juni 1907 om servitut. Det avsåg de så kallade skogsservituten - rätt till skogsfång eller mulbete - som varit gällande av ålder eller tillkommit före den 1 januari 1928 genom avtal i samband med tillkomsten av den fastighet till vars förmån den gäller. Dessa skogsservitut hör till jordbruksfastigheter som åtminstone förr inte skulle varit fullt bärkraftiga utan servitutsrättigheten. Genom särreglering i servitutslagen var dessa servitut i sakrättsligt hänseende lika fasta som jorddelningsservituten och de kunde inte bringas att upphöra enbart genom privaträttsliga åtgärder. Undantag i preklusionslagen för skogsservituten gjordes därför att - såsom departementschefen anförde - det skulle verka vilseledande om inteckning för sådant servitut skulle förfalla på grund av försummad förnyelse eftersom servitutet likväl skulle belasta fastigheten.

I samband med den nya fastighetsbildningslagens tillkomst uttalades att skogsservituten skulle avvecklas eftersom det inte längre förelåg något beaktansvärt behov av dem och då tvärtom en rad nackdelar kunnat konstateras. En särreglering i fastighetsbildningslagens promulgationslag avsåg att underlätta en sådan avveckling. Emellertid har man på sjuttio-talet fått ett något förändrat synsätt sedan man märkt vissa nackdelar med att fastighetsägaren ovillkorligen kunnat genomdriva en avveckling. Man har särskilt velat värna om dem som för uppvärmning av sin permanentbostad är beroende av ved. Med giltighet från den 1 januari 1979 infördes därför den begränsningen i de särskilda reglerna för avveckling av skogsservituten att reglerna inte skulle gälla sådant servitut som avsåg rätt att ta ved till fastighet som används som stadigvarande bostad. Vid denna ändring uttalades dock att den politiken låg fast att flertalet skogsservitut skulle avvecklas.

Av vad som nu sagts framgår att det alljämt förekommer och i framtiden kommer att förekomma bestående skogsservitut med sakrättsligt privilegierad ställning. Enligt domstolsverkets mening föreligger då samma skäl som 1968 att undanta skogsservituten från preklusionsreglerna. I den föreslagna preklusionslagen har därför ett särskilt undantag gjorts för dessa.

Tidsfrågor

I syfte att begränsa olägenheterna för rättighetshavarna både med avseende på utredningsarbetet och risken för rättsförluster valde man att i 1968 års preklusionslagstiftning endast inbegripa inskrivningar som var äldre än 50 år. Förutom en viss teknisk samordning med 1917 års ändrade expropriationsregler vanns därmed en harmonisering med regeln i nyttjanderättslagen att nyttjanderättsupplåtelse i regel inte är bindande längre än i 50 år. Lagen, som trädde i kraft den 1 juli 1968, innebar att inskrivningar av rättigheter som beviljats före den 1 januari 1918 förföll på sista inskrivningsdagen år 1970 om de ej förnyats senast på den inskrivningsdagen. De inskrivningar som berördes var därför 53 år gamla eller äldre.

Enligt domstolsverkets mening bör en ny preklusionslagstiftning bringas i harmoni med regeln om nyttjanderättupplåtelsens varaktighet. Även denna gång bör alltså de inskrivningar beröras som är 50 år gamla eller äldre. Med hänsyn till att avsikten är att hanteringen vid inskrivningsmyndigheterna skall förenklas bör tiden emellertid inte göras längre. Regeln bör alltså utformas så att de inskrivningar som vid dagen för preklusionens inträdande är 50 år gamla eller äldre drabbas av sådan rättsverkan om förnyelse inte skett.

En betydelsefull fråga i detta regelkomplex är också hur lång tidsfrist som bör medges för ansökan om förnyelse. Såsom anfördes vid införandet av 1968 års regler är det från rättssäkerhetssynpunkt viktigt att tidsfristen bestäms så att så många rättighetshavare som möjligt får kännedom om lagstiftningen och kan vidta åtgärder för att hindra preklusion. I motsatt riktning leder hänsynen till inskrivningsmyndigheternas behov av att utan dröjsmål få utnyttja det relativt goda instrument för rationalisering av inskrivningsarbetet som en förnyad preklusionslagstiftning innebär.

I 1968 års lagstiftningsarbete ansågs fristen böra bestämmas till minst två år med särskild hänsyn till rättssäkerhetsaspekten. Som anförts trädde lagen i kraft den 1 juli 1968 under det att fristen löpte ut vid ett årsskifte, varför tiden som stod till buds i verkligheten var två och ett halvt år.

Domstolsverket anser att fristen även denna gång kan sättas till två år. Rationaliseringsintresset talar som sagt starkt för att tiden inte blir längre. Det är numera vanligt att myndigheterna lägger ned relativt omfattande resurser på att få regeländringar kända hos allmänheten bland annat genom tidningar och televisionen. Med sådana publiceringsmetoder kan risken för rättsförluster nedbringas på ett långt mer verksamt sätt än genom att fristen görs särskilt långvarig.

Om sålunda den nu föreslagna lagstiftningen kan träda i kraft den 1 januari 1981 bör preklusion inträda den sista inskrivningsdagen år 1982 om förnyelse inte skett senast på den inskrivningsdagen.

Lag om förnyelse av vissa inskrivningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut

1 § Inskrivning som beviljats före den 1 januari 1933 för nyttjanderätt, avkomsträtt eller servitut förfaller sista inskrivningsdagen år 1982, om inskrivningen inte förnyas efter ansökan i den ordning som anges i 5 §.

2 § Fastighet, som bildats före den 1 juli 1968 genom avsöndring eller genom avstyckning enligt 19 kap. lagen (1926: 326) om delning av jord å landet, enligt 1 kap. 3 § eller 5 kap. lagen (1917: 269) om fastighetsbildning i stad, enligt lagen (1930: 99) om delning av fastighet vid ändring av rikets indelning m. m. eller genom legalisering av arealöverlåtelse enligt lagen (1962: 270) om äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall, svarar inte efter sista inskrivningsdagen år 1982 för inskrivning i stamfastighet för nyttjanderätt eller servitut, om inte inskrivningen förnyas efter ansökan i den ordning som anges i 5 §.

Första stycket äger motsvarande tillämpning på fastighet som bildats genom att område från fastighet sammanlagts med fastighet eller fastighetsdel.

3 § Besvärar inskrivning som sägs i 1 och 2 §§ flera fastigheter och förnyas den endast i fråga om någon eller några av dem. förfaller inskrivningen beträffande den eller de övriga fastigheterna.

4 § Bestämmelserna i denna lag äger motsvarande tillämpning på ansökan om inskrivning som har förklarats vilande.

5 § Ansökan om förnyelse görs av rättighetshavaren eller annan vars rätt berörs hos inskrivningsmyndigheten senast på sista inskrivningsdagen år 1982. Ansökan om förnyelse skall göras skriftligen och innehålla uppgift om inskrivningen samt om den eller de fastigheter i vilka belastningen skall kvarstå.

När ansökan om förnyelse sker skall anteckning härom göras i fastighetsboken.

6 § Denna lag gäller inte inskrivning för servitut som innefattar rättighet till skogsfång eller mulbete och som inte är till tiden begränsat, varit av ålder gällande eller tillkommit före den 1 januari 1928 genom avtal i samband med tillkomsten av fastighet till vars förmån det gäller.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1981.

Sammanställning av remissyttrandena

Efter remiss har yttrandena över domstolsverkets skrivelse avgetts av Göta hovrätt, Stockholms tingsrätt, Uppsala tingsrätt, Malmö tingsrätt, centralnämnden för fastighetsdata, televerket, statens järnvägar, statens vägverk, bankinspektionen, kammarkollegiet, statens lantmäteriverk, statens vattenfallsverk, länsstyrelsen i Kopparbergs län, länsstyrelsen i Västernorrlands län, fastighetsdata- och inskrivningsregisterkommittén (Ju 1979: 07), fastighetsbildningsutredningen (Ju 1979: 11), Sveriges advokatsamfund, Sveriges föreningsbankers förbund, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svenska kommunförbundet, Lantbrukarnas riksförbund, Svenska elverksföreningen, Svenska kraftverksföreningen, Sveriges fastighetsägareförbund, Sveriges villaägareförbund, Sveriges lantmätareförening och Svenska kommunal-tekniska föreningen.

Göta hovrätt: Hovrätten delar domstolsverkets uppfattning att det är angeläget att såväl det löpande arbetet vid inskrivningsmyndigheterna som överföringen till automatisk databehandling inom inskrivningsväsendet underlättas samt att detta syfte skulle främjas om inskrivningar som saknar reellt innehåll kunde avföras.

Det förslag om preklusionsåtgärder avseende inskrivningar för rättigheter som domstolsverket framlägger utgör en fortsättning av det förfarande som inleddes genom lagen 1968: 278 om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut.

De principiella betänkligheter som kan hysas mot ett preklusionsförfarande på inskrivningsområdet avvisades genom 1968 års lagstiftning och torde ej nu behöva framföras. Däremot bör – liksom vid tillkomsten av 1968 års lag – noga övervägas dels risken för rättsförluster, dels det utredningsarbete som ålägges de berörda rättsägarna.

Risken för rättsförluster torde främst drabba enskilda fastighetsägare som är rättighetsinnehavare. Om nutida informationsmedel utnyttjas effektivt, bör risken kunna begränsas till rena undantagsfall.

Betänkligheter kan däremot hysas med hänsyn till det utredningsarbete som i många fall blir erforderligt.

Det torde främst vara innehavare av servitut och nyttjanderätter avseende kraftledningar och teleledningar som drabbas av utredningsarbete av större omfattning. Problemet behandlades vid tillkomsten av 1968 års lag. Inskrivningskommittén hade föreslagit att förnyelseplikten skulle avse inskrivningar som meddelats före den 1 januari 1935. Tidpunkten skulle därigenom anknytas till det skede då uppläggandet av nya fastighetsböcker för landet påbörjades. Departementschefen ansåg emellertid att preklusionsregeln borde inskränkas att gälla inskrivningar av betydligt äldre datum. Av remissyttrandena (jfr prop. 1968: 89 s. 22 f, 26 f) och annan utredning (prop. s. 46) hade inhämtats att undersökningsfallen därigenom skulle minska högst betydligt, t. ex. för Vattenfalls del med mer än 50 procent. Att den 1 januari 1918 valdes som utgångspunkt för preklusionsregeln sammanhängde även med att ett stort antal av de före år 1918 intecknade kraftledningsservituten kunde antagas vara sakrättsligt skyddade utan inteckning (prop. s. 46 f).

Enligt domstolsverkets förslag anknyter förnyelseplikten till ungefär samma tid som enligt inskrivningskommitténs förslag eller den 1 januari

1933. Fråga uppkommer då om behovet av saneringsåtgärder, vilket otvivelaktigt är betydande, kan motivera att rättighetshavarna nu åläggas det utredningsarbete som år 1968 ej ansågs böra fordras.

Vid sistnämnda tidpunkt knöts uppenbarligen vissa förhoppningar till att behovet av ytterligare saneringsåtgärder skulle avsevärt begränsas genom en blivande lagstiftning om sakrättsligt skydd för innehavare av ledningsrättigheter oberoende av inskrivning. Domstolsverket har upplyst, att den lagstiftning som i detta syfte tillkom – ledningsrättslagen, som trädde i kraft den 1 juli 1974 – icke tillämpats i den omfattning man hoppats. Rörande anledningen härtill har ej lämnats någon upplysning. Det kan dock förmodas att den består i det utredningsarbete och de kostnader som rättighetshavare förorsakas genom en ledningsförrättning.

Huruvida rättighetshavarna skall genom den föreslagna preklusionslagstiftningen åläggas detta – uppenbarligen i många fall mycket omfattande – utredningsarbete måste bedömas mot bakgrund av arbetets omfattning och rättighetshavarnas egen inställning. Hovrätten saknar upplysning i dessa hänseenden. Hovrätten förmenar emellertid att saneringsbehovet måste vara synnerligen stort för att rättighetshavarna mot sin egen önskan skall åläggas denna utredningsskyldighet. Överföringen till automatisk databehandling inom inskrivningsväsendet är därvidlag ett tungt vägande skäl för sanering. Hänsynen till det löpande arbetet hos inskrivningsmyndigheterna kan måhända tillmätas mindre betydelse.

Såsom uttalades vid tillkomsten av 1968 års lag skulle det vara otillfredsställande att undantaga inskrivningarna för rätt till kraftledningar och teleledningar från en preklusionsbestämmelse; den stora vinsten av bestämmelsen skulle gå förlorad. Däremot finns enligt hovrättens mening anledning överväga om icke samhället bör åtaga sig en del av arbetet med och kostnaderna för de erforderliga utredningarna. Hovrätten vill därvid erinra om att utredningen om ledningsrätt i sitt år 1972 avlämnade betänkande föreslog att inskrivningsmyndigheterna under arbetet med inskrivningsregistrets uppläggande skulle fatta beslut om förvandling av inskrivna servitut till ledningsrätt. Förslaget avvisades av departementschefen, som i stället förordade den ordning som genomfördes, nämligen att fastighetsbildningsmyndigheten skulle ha rätt att i samband med fastighetsreglering ta initiativ till ledningsförrättning för att omvandla inskrivna rättigheter till ledningsrätt.

Med hänsyn till att omvandlingen till ledningsrätt ej skett i den utsträckning man hoppats skulle det vara tänkbart att ånyo pröva frågan om en initiativrätt för inskrivningsmyndigheten. En annan möjlighet är att inom ramen för en preklusionslagstiftning enligt förslaget söka former för en samverkan mellan inskrivningsmyndigheten, fastighetsbildningsmyndigheten och fastighetsregistermyndigheten samt de berörda rättighetshavarna – statliga och enskilda företag – varigenom arbete och kostnader för utredningarna kunde fördelas på ett för alla godtagbart sätt. Arbetet borde då syfta till att systematiskt omvandla de inskrivna rättigheter som avser ledningar till ledningsrätt och i samband därmed avföra inskrivningarna.

Såsom framgår av det anförda finner hovrätten det vara tveksamt, huruvida de föreslagna preklusionsreglerna bör utan modifieringar omfatta inskrivningar av rättigheter till ledningar. Hovrätten förordar att frågan härom ytterligare övervägs.

Såvitt avser rättigheter som i övrigt omfattas av förslaget har hovrätten icke någon erinran.

Hovrätten vill slutligen, för den händelse förslaget helt eller delvis skall leda till lagstiftning, göra följande påpekanden.

1) Inskrivningar som förnyats i enlighet med 1968 års lagstiftning skall uppenbarligen icke omfattas av den nya preklusionsregeln. Detta bör framgå av lagen.

2) Vid tillkomsten av 1968 års lag observerades att de då gällande bestämmelserna i 53 § 2 st. 54 § 1 st. och 56 § 2 mom. 2 st. inteckningsförordningen den 16 juni 1875 om förverkande i visst fall av rättighetshavarens rätt till skadestånd av upplåtare, om rättighetshavaren lät beviljad inteckning förfalla, ej skulle få motsvarighet i den nya jordabalken (7 kap. 18 § och 20 § 2 st. JB). Eftersom jordabalken icke skulle träda i kraft innan fristen att ansöka om förnyelse enligt 1968 års lag gått ut, skulle komplikationer dock icke vållas därav.

Om domstolsverkets förslag genomföres, torde den berörda skadestandsregeln aktualiseras. Det är oklart huruvida stadgandet i 34 § promulgationslagen till jordabalken innefattar regel för angivna fall. Frågan synes böra uttryckligen regleras i lag.

Stockholms tingsrätt: Den av domstolsverket föreslagna lagstiftningen får ses som ett betydelsefullt led i strävandena att minska ärendebalanserna vid inskrivningsmyndigheterna samt att underlätta beredning av fastighetsböckerna inför omläggning till databaserad inskrivningsverksamhet. Regler för möjliggörande av saneringsåtgärder bör vara så enkla att tillämpa som möjligt och inte tyngas av förfarande som i övervägande antalet fall inte har någon funktion att fylla från rättssäkerhets- eller andra synpunkter. Mot bakgrund härav samt att tidigare preklusionslagstiftning på inskrivningsväsendets område ej synes ha medfört olägenheter i beaktansvärd utsträckning, tillstyrker tingsrätten domstolsverkets förslag i dess helhet.

Uppsala tingsrätt: Såsom domstolsverket inledningsvis anför finns ett starkt behov av ytterligare rationalisering av inskrivningsväsendet. För detta ändamål är det viktigt att fastighetsböcker och inskrivningsregister befrias från inaktuella inskrivningar. Särskilt för inskrivningsmyndigheter som arbetar manuellt medför avförandet av sådana inskrivningar en väsentlig lättnad i flera hänseenden. Även för fastighetsomsättningen och kreditgivningen är det en fördel att betydelselösa inskrivningar försvinner. Det finns sålunda enligt tingsrättens mening mycket starka skäl som talar för att den föreslagna lagstiftningen kommer till stånd.

Mot en sådan lagstiftning kan framställas invändningar av principiell art. Risken för rättsförluster har därvid särskild tyngd. Vid tillkomsten av nuvarande lagregler på området har sådana betänkligheter övervägts noga; det har bedömts att riskerna för rättsförluster inte varit så stora att de bort hindra lagstiftning. Med de starkt förbättrade informationsmöjligheterna i massmedia, som kan antas bli utnyttjade på ett effektivt sätt, är dessa risker numera mindre framträdande. Allmänhetens möjligheter att få information och biträde har dock försämrats i ett hänseende. Lantmäterikontoren torde nämligen numera inte kunna ge någon kostnadsfri service av det slag varom här är fråga. För ändamål som betingas av den nya lagstiftningen bör lantmäterikontoren få rätt att lämna i vart fall enskilda personer bistånd kostnadsfritt. Med denna anmärkning anser tingsrätten att det inte finns anledning att motsätta sig lagstiftningen av principiella skäl.

Tingsrätten tillstyrker att den föreslagna lagstiftningen genomföres. Mot detaljutformningen av lagförslaget har tingsrätten erinran bara såvitt avser kravet på att ansökan om förnyelse skall vara skriftlig (5 §). Enligt tingsrät-

tens mening bör muntlig ansökan kunna godtas. Vid sådan ansökan kan inskrivningsmyndigheten säkerställa erforderlig dokumentation genom att uppgifter om sökanden samt om berörd inskrivning och fastighet antecknas på ett särskilt formulär.

Rationaliseringsvinsterna av lagstiftningen blir naturligtvis maximala om inskrivningsmyndigheterna snarast efter utgången av förnyelsefristen i ett sammanhang går igenom fastighetsböcker/inskrivningsregister och för av förfallna inskrivningar. Personalresurser för en sådan samlad arbetsinsats torde i allmänhet inte finnas tillgängliga på inskrivningsmyndigheterna. Det är önskvärt att uppmärksamhet ägnas åt denna fråga.

Tingsrätten utgår från att det blir möjligt att förordna domstolsbiträde – liksom tingsnotarie – att på eget ansvar handlägga förnyelse- och avförändreärenden.

Malmö tingsrätt: 1968 års lag om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut har fått till följd att ett mycket stort antal före 1918.01.01 beviljade inteckningar för angivna sakrätter upphört att gälla på grund av underlåten förnyelse. Detta har i huvudsak varit av godo även om vissa rättsförluster ej torde ha kunnat undvikas. I en del fall har ny inteckning kunnat meddelas på grund av de gamla avtalen, vilkas giltighet ej påverkats av att inteckningarna prekluderats. Nu föreslås en liknande lagstiftning omfattande inteckningar som beviljats före 1933.01.01. Förnyelsedatum har satts till sista inskrivningsdagen 1982. Ett av skälen till att dessa tider valts anges i domstolsverkets framställning vara att nyttjanderättsupplåtelser i regel ej är bindande längre än 50 år.

Tingsrätten har i och för sig intet att erinra mot en ny lagstiftning av angivet innehåll. Enligt tingsrättens mening skulle det dock vara enklare att genom en särskild lag generellt föreskriva, att före jordabalkens ikraftträdande 1972.01.01 meddelade inteckningar för nyttjanderätt, servitut och avkomsträtt förfaller om de ej förnyas inom 50 år från fastställsedagen. För inskrivningar efter 1972.01.01 bör motsvarande bestämmelse införas i 23 kap. jordabalken. Ett sådant förnyelsetvång är icke någon nyhet i svensk lagstiftning. Det förekom beträffande nyttjanderättsinteckningar på 1800-talet och beträffande penninginteckningar fram till 1935.

Därest den av domstolsverket föreslagna lagstiftningen av engångskaraktär likväl föredrages bör lagtexten erhålla sådan utformning, att förnyelse nu ej på nytt behöver ske av sådana inteckningar som förnyats enligt 1968 års lag.

Tingsrätten tillstyrker lagstiftning enligt 2 § i lagförslaget såvitt avser fastigheter som bildats av samfällid mark. Såvitt avser andra före 1968.07.01 bildade avstyckningar och liknande fastigheter har tingsrätten däremot annan uppfattning än domstolsverket.

Det är visserligen riktigt att fastighetsboksuppläggen för sådana fastigheter i ett stort antal fall belastas med inteckningar, som i praktiken ej besvärar fastigheterna. Det är önskvärt att dessa inteckningar bortrensas inför den förestående övergången till fastighetsdatasystemet. För att kunna avföra inteckningarna krävs emellertid viss utredning, motsvarande den som numera göres av fastighetsbildningsmyndigheterna vid avstyckning och liknande förrättningar. Tingsrätten anser att dessa utredningar lämpligen göres i samband med att fastighetsböckerna beredes inför överföringen till fastighetsdatasystemet och av den med beredningen sysselsatta personalen i samråd med fastighetsregister- och fastighetsbildningsmyndigheterna. Någon särskild lagstiftning behövs ej utan betydelselösa inteckningar kan avföras enligt 23 kap. 6 § 2 st. jordabalken.

Den av tingsrätten förordade lösningen kommer givetvis att medföra att beredningsarbetet tar längre tid och blir dyrare för statsverket än om en preklusionslagstiftning genomförs. Tingsrätten anser emellertid att man bör ta denna konsekvens i stället för att – såsom följden blir av lagförslaget – på inteckningshavarna övervältra besväret med och kostnaderna för utredningsarbetet. Man måste också beakta att de berörda inteckningshavarna ej enbart är myndigheter, kommuner och kraftföretag med resurser att "på ett professionellt sätt bevaka sina intressen" utan även privatpersoner, som för att bevara sina intecknade rättigheter kanske måste begära utredning hos fastighetsbildningsmyndigheterna, vilket som bekant är kostsamt.

Tingsrätten föreslår följaktligen sådan ändring av 2§ i lagförslaget, att stadgandet i likhet med 1970 års lag om upphörande av inteckningsansvar i fastighet som bildats av samfällad mark endast avser fastigheter som bildats av samfällad mark. Tingsrätten har för övrigt erfarenhet av att det finns fastigheter av angivet slag, som ej omfattas av ordalagen i 1970 års lag och i lagförslaget ehuru de bildats på liknande sätt som de i lagtexten angivna fastigheterna. Detta gäller arealöverlåtelse, som ej varit föremål för jorddelning men "legaliserats" och blivit fastigheter genom att de vid uppläggande av fastighetsregister för stad upptagits som särskilda stadsägor. Lagförslaget bör omarbetas så att det kommer att avse även sådana fastigheter och motsvarande ändring bör göras i 1970 års lag.

Centralnämnden för fastighetsdata: De inskrivningsförhållanden som omfattas av den föreslagna preklusionslagstiftningen medför inga problem för fastighetsdatasystemet. Från systemteknisk synpunkt saknar förslaget därmed betydelse.

CFD delar emellertid domstolsverkets uppfattning att det är angeläget att författningssvågen underlätta arbetet för de manuella inskrivningsmyndigheterna (IM) och samtidigt förberedelserna för övergången till ADB. Den nu föreslagna preklusionslagstiftningen torde i hög grad verka i sådan riktning. CFD vill i detta sammanhang understryka att de inskrivningsförhållanden det här är fråga om många gånger medför betydande svårigheter för omlägningsarbetet. Det förekommer också ofta att berörda fastigheter får kvarstå i fastighetsbok eftersom inskrivningsförhållandena inte kunnat klarläggas tillfredsställande. Inte minst gäller detta fastigheter som avstyckats från samfällad mark. Om förslaget genomförs skulle detta utan tvekan ytterligare öka antalet överföringsbara fastigheter och därmed reformens rationalitet.

Från de synpunkter CFD har att företräda finns all anledning att tillstyrka domstolsverkets förslag. För att effekterna på bästa sätt skall kunna tillvaratas i det nu pågående och förestående reformarbetet är det angeläget att åtgärderna genomförs snarast och i vart fall inom den tid som anges.

Förslaget innebär att beredning av fastighetsböcker samt överföring till inskrivningsregister övergångsvis måste ske med beaktande av de inskrivna rättigheter, som avses i förslaget, och förekommande förnyelser. Från teknisk synpunkt möter inga hinder att dataregistrera sådana rättigheter med anmärkning om förnyelse. Efter preklusionstidens inträde krävs insatser i beredningsarbetet för avförande av förfallna inskrivningar. Dessa insatser är särskilt angelägna i områden med stor mängd gemensamma inskrivningar.

Såsom framgår av förslaget skall anteckning om förnyelse göras i fastighetsboken. Jämlikt 7§ lagen (1973:98) om inskrivningsregister skall detta även gälla IR. En sådan redovisning kan ske som en klartext-

anmärkning till berörd inskrivning (FÖRNYAD ÅR/AKTNR) med utnyttjande av redan befintliga program och torde inte innebära några komplikationer.

Ett problem är emellertid hanteringen av alla de inskrivningar som inte förnyats och som alltså förfaller. I IR redovisas ifråga om inteckningar/inskrivningar endast sådana som är gällande. Detta innebär att efter en viss tidpunkt – enligt förslaget utgången av 1982 – skall förfallna inskrivningar föras över till avdelningen för äldre förhållanden. Enligt gällande principer bör detta verkställas av IM i form av inskrivningsärenden. För att underlätta ifrågavarande arbete kan CFD i anslutning till preklusionstidens inträde maskinellt ta fram och tillhandahålla IM listor över icke förnyade inskrivningar. IM kan därefter vid ärendehandläggning och beställning av gravationsbevis samt i övrigt i mån av tid successivt avföra förfallna inskrivningar vilka härigenom kan utrensas ur IR. I de fall icke förnyade inskrivningar förs även i fastighetsregistret (FR) kommer fastighetsregistermyndigheten (FRM) att behöva aviseras om att uppgiften skall tas bort. Merarbetet för CFD och berörda registermyndigheter torde bli måttligt och mer än väl uppvägas av de handläggnings- och redovisningstekniska fördelar som står att vinna.

Televerket: Domstolsverkets förslag skulle, om det genomförs, få både positiva och negativa verkningar. De positiva effekterna kommer i form av vissa rationaliseringsvinster samt bättre fastighetsböcker och inskrivningsregister. De negativa effekterna drabbar främst innehavare av inskrivna rättigheter i vad gäller kostnader och risk för rättsförluster. Domstolsverket redovisar inte någon bedömning av hur stor rationaliseringsvinsten kan antas bli, om förslaget genomförs helt eller delvis. Samtidigt torde det inte vara möjligt för någon av remissinstanserna att inom remisstiden beräkna de totalt sett ökade kostnader, som förslaget innebär. Det går alltså inte att nu med visshet uttala sig i frågan om vad som är mest ekonomiskt fördelaktigt för samhället i valet mellan att följa domstolsverkets förslag eller att tilldela inskrivningsväsendet ytterligare resurser för att få bort de inte önskvärda förhållanden som råder.

Televerket har emellertid inte någon erinran mot den föreslagna lagstiftningen som gör det möjligt att avföra inskrivningar, som är 50 år eller äldre.

Vad avser domstolsverkets framställning i övrigt vill televerket redovisa att flertalet av verkets inskrivna nyttjanderättsavtal tillkom under 1940–1960-talen. Televerket har under åren inte låtit notera eller bevaka hurvida de fastigheter, i vilka inskrivning skett, har varit föremål för avstyckningar eller dylikt. En lagstiftning enligt de riktlinjer som domstolsverket föreslår skulle därför innebära att varje under åren 1933–1967 inskriven nyttjanderätt måste kontrolleras och att särskilda åtgärder måste vidtas beträffande de inskrivningar, som beviljats i de av lagstiftningen berörda fastigheterna. Detta arbete skulle ta en hel del resurser i anspråk inte bara för televerket. Sannolikt är det så att ett antal fastigheter på grund av ändrad fastighetsindelning i onödan besväras av inskrivna nyttjanderättsavtal som rör televerkets jordkablar m.m. Detta förhållande kan dock rimligen inte motivera den föreslagna preklusionslagstiftningen. Televerket vill ifrågasätta om inte de problem som enligt domstolsverket praktiskt sett knappast läter sig lösas annat än författningsvägen, kan få sin lösning på annat sätt än genom den föreslagna lagstiftningen.

Statens järnvägar: SJ finner ej anledning till erinran mot förslaget.

Statens vägverk: Vägverket har intet att erinra emot de framlagda förslagen till en preklusionslagstiftning.

Bankinspektionen: Den föreslagna lagstiftningen företer likheter med och utgör en naturlig fortsättning av den preklusionslagstiftning avseende inskrivningsområdet som skedde 1968 och 1970 och som – såvitt inspektionen har sig bekant – inte har medfört några olägenheter. Inspektionen kan därför från sina utgångspunkter lämna det föreliggande förslaget utan erinran.

Kammarkollegiet: I domstolsverkets framställning ingår ett förslag som likt 1968 års lag (1968:278) om förnyelse av vissa in-teckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut gör det möjligt att avföra sådana inskrivningar som är 50 år gamla eller äldre om de inte förnyas senast på en viss inskrivningsdag. Vid detta nya preklusionsförfarande skall det uppenbarligen inte tas någon hänsyn till de förnyelser som gjordes i anledning av 1968 års lag. Kollegiet anser dock att de förnyelser som gjordes i anledning av denna lag och som i många fall inte är äldre än 10 år bör i den nya lagen tilläggas sådan betydelse att det för dessa inskrivningar ej krävs någon förnyelse av den redan tidigare gjorda förnyelsen för att dessa inskrivningar skall undgå preklusion.

Mot domstolsverkets förslag i övrigt har kammarkollegiet intet att erinra.

Statens lantmäteriverk: Som framgår av domstolsverkets skrivelse kan inskrivning för rättighet bli stående kvar på de belastade fastigheternas upplägg i fastighetsboken fast rättigheten har upphört att gälla. Vidare kan inskrivningar för gällande rättigheter ha blivit överförda till upplägg för fastigheter som rätteligen inte berörs av rättigheterna. Domstolsverkets förslag syftar till att ta bort sådana betydelselösa inskrivningar.

Att fastighetsböckerna och inskrivningsregistren på nu berört sätt är belastade med inskrivningar som inte stämmer överens med det verkliga rättsläget är en besvärande brist i det gällande redovisningssystemet. Betydelselösa inskrivningar kan i vissa situationer vara till olägenhet för fastighetsägaren. De förorsakar onödigt merarbete vid fastighetsbildning och andra förrättningar som berör fastigheter som är belastade med sådana inskrivningar. De tynger också inskrivningsmyndigheternas löpande arbete och genomförandet av fastighetsdatareformen. Där fastighetsdatareformen har genomförts belastas också fastighetsregistermyndigheternas löpande arbete, eftersom inskrivna avtals-servitut redovisas också i fastighetsregistret.

Med hänsyn till dessa förhållanden är det angeläget att åtgärder övervägs som syftar till att rätta till de rådande missförhållandena.

För att komma till rätta med problemet föreslår domstolsverket ett preklusionsförfarande. En sådan metod ger en mycket effektiv sanering och är från den synpunkten fördelaktig. LMV tillstyrker i princip att man söker sig fram till en lösning efter denna linje, som ju också prövats tidigare i samma syfte.

Vid utformandet av lösningen måste självfallet avvägningar ske med hänsyn till frekvensen av betydelselösa inskrivningar, de bevakningsskyldigheter som läggs på rättighetshavarna och den risk som finns att inskrivningar i vissa fall kan komma att bli prekluderade fast rättigheten är gällande. Det underlag för närmare bedömningar i dessa avseenden som redovisas i domstolsverkets framställning är delvis ofullständigt, och LMV går därför i huvudsak inte in på sådana bedömningar av förslagen.

Vissa speciella frågor skall emellertid beröras i det följande.

När det gäller beskaffenheten av de olägenheter som kan uppkomma om en alltjämt gällande rättighet går förlorad som en följd av att inskrivning prekluderats bör inte förbises att rättigheter som verkligen fyller ett behov ofta kan återskapas tvångsvis. Servitut kan därvid bildas med tillämpning av fastighetsbildningslagen, och skydd för ledning kan uppnås genom bildande av ledningsrätt. Det sagda innebär att de olägenheter som kan uppkomma genom preklusion främst utgörs av kostnader och besvär men däremot bara mera undantagsvis består i rättighetens definitiva bortfall. I det nu berörda avseendet är läget ett annat än det som förelåg år 1968, då möjligheterna att ersätta bortfallna avtalsrättigheter med officialrättigheter inte var lika vidsträckta.

Det största antalet inskrivningar för nyttjanderätter och servitut torde, som domstolsverket påpekar, avse tele- och kraftledningar. Inskrivningarna för dessa ledningar har i allmänhet meddelats före ledningsrättslagens tillkomst. Sedan denna lag trädde i kraft är ledningsrätten den ändamålsenligaste formen för sakrättsligt skydd när det gäller ledningar. Rättigheten gäller då med bästa rätt, vilket är naturligt när det gäller sådana investeringar, medan det skydd som inskrivning ger är olika i olika fastigheter, beroende av inskrivningens läge i företrädesordningen.

En eventuell preklusion av inskrivningar för ledningar bör därför lämpligen kombineras med övergång till ledningsrätt i fråga om ledningar som berörs av preklusion men som fortfarande består. Övergång till ledningsrätt kan ske genom en omvandlingsförrättning. Man bör för preklusionsfallen införa bestämmelser som leder till att omvandlingsförrättning kommer till stånd i stället för förnyelse av inskrivning. Eventuellt kan man tänka sig att myndigheterna ges en viss bevaknings- och initiativskyldighet i detta syfte tillsammans med ledningshavarna, eftersom de aktuella ledningarna sannolikt inte kan komma att bli särskilt många till antalet (fast de kan beröra ett stort antal fastigheter). En sådan uppläggning skulle kunna vara till fördel både från allmän och från enskild synpunkt.

I likhet med domstolsverket har LMV den erfarenheten att de år 1968 införda reglerna och rutinerna rörande avstyckade fastigheters inskrivningsbelastning har mycket stor betydelse när det gäller att hålla avstyckade fastigheter fria från inskrivningar som endast berör stamfastigheten men som enligt de tidigare gällande reglerna flöt ut också på avstyckningarna. Svaren på en rundfråga som ställts till nio fastighetsbildningsmyndigheter i olika delar av landet i samband med beredningen av detta remissyttrande tyder på att 70–80% av alla avstyckningar från fastigheter med inskrivna servitut eller nyttjanderätter uppenbarligen inte berörs av rättigheten och därför kan hållas fria från inskrivning. I likhet med domstolsverket anser LMV att det saknas anledning anta att andelen avstyckningar och avsondringar som rätteligen inte berördes av servitut och nyttjanderätter inskrivna i styckningsfastigheten var lägre före den 1 juli 1968 än vad som är fallet numera i motsvarande avseende. LMV ansluter sig därför till domstolsverkets bedömning att det i fastighetsböckerna finns ett mycket stort antal fastigheter i vilka servitut och nyttjanderätter är inskrivna utan att någon reell belastning föreligger. Det är följaktligen ett starkt intresse att den nu aktualiserade saneringsfrågan får en lösning.

När det gäller från samfällid mark avskilda fastigheter är det enligt LMVs erfarenhet ytterst ovanligt att servitut och nyttjanderätter som är inskrivna i en eller flera delägarfastigheter reellt berör den avstyckade eller avsondrade fastigheten. En lösning av preklusionstyp är därför speciellt näraliggande i fråga om sådana fastigheter.

Vissa skogsservitut som kan inskrivas är som domstolsverket påpekar sakrättsligt skyddade oberoende av inskrivning. I 1968 års lagstiftning undantogs dessa servitut. Det ansågs att det skulle kunna verka vilseledande om inteckning för sådant servitut skulle förfalla på grund av försummad förnyelse eftersom servitutet ändå skulle belasta fastigheten. Denna synpunkt har fortfarande giltighet. En preklusionslagstiftning av det här aktuella slaget riktar sig som förut sagts principiellt mot inskrivningar för rättigheter som upphört att gälla eller som i vart fall inte gäller i den aktuella fastigheten. En förefintlig inskrivning avseende skogsservitut är visserligen obehövlig för det sakrättsliga skyddet och skulle såtillvida kunna upphävas. Men så länge det är tillåtet att ha skogsservituten inskrivna torde sådana inskrivningar böra vara undantagna från preklusion.

Det kan tilläggas att möjligheterna att upphäva skogsservitut har vidgats sedan år 1968. Frågan vilka förutsättningar som skall föreligga för upphävande av skogsservitut hör emellertid inte till den här aktuella problematiken. I fall då inskrivet skogsservitut upphävs skall inskrivningen naturligtvis avföras.

Statens vattenfallsverk: Inför den preklusionslagstiftning som genomfördes 1968 och som i viss utsträckning hade samma målsättning som den av domstolsverket nu föreslagna, nämligen när det gällde den fortsatta giltigheten av vissa äldre inteckningar, framhöll vattenfallsverket den stora arbetsbörda och de höga kostnader, som saneringsåtgärderna skulle medföra. Den sålunda framförda uppfattningen besannades när åtgärderna sedan genomfördes. Den nu föreslagna lagstiftningen blir, om icke någon lättnad beredes rättighetsinnehavarna, än mer kännbar. Skälen härtill är flera. I första hand innebär den nu föreslagna särskilda uppmärksamheten på inteckningarnas fortsatta giltighet även i fastigheter som avskilts genom avstyckning eller på annat vis mer än en fördubbling av arbetet i jämförelse med att endast giltigheten av inteckningen i och för sig behöver beaktas. Vidare innebär tidsgränsen den 1 januari 1933 att bevakningen skulle komma att avse en period med livlig verksamhet när det gällde utbyggnad av kraftledningar. Någon lindring erbjuds inte till följd av arbetet med saneringen enligt 1968 års lagstiftning av inteckningar äldre än 1.7.1918. Det föreliggande förslaget synes mena att dessa äldre inteckningar, trots att de förnyats senast under 1970, skall kunna kvarstå endast efter ny begäran härom.

Med anledning av bl. a. erfarenheter från arbetet med intecknings-saneringen under åren 1968–1970 har vattenfallsverkets fem lokalförvaltningar uppskattat den arbetsvolym som för deras del inryms i det föreliggande förslaget. Uppgifterna har avgränsats till att avse kraftledningsservituten. Ca 32 000 sådana servitut fördelade på ca 20 000 km ledningar har inskrivits före den 1 januari 1933. Antalet berörda fastigheter inklusive sådana som avskilts vid ny fastighetsbildning före den 1 juli 1968 torde försiktigt bedömt uppgå till minst 75 000.

Det utredningsarbete som förslaget medför måste utföras på grundval av nytt kartmaterial med åjourförda fastighetsbeteckningar. Antalet erforderliga blad av ekonomiska kartan uppgår till ca 7 500. Kartbladens uppgifter måste kompletteras med utredning om ledningarnas exakta sträckning, ledningsgatornas bredd samt inskrivnings- och fastighetsbildningsförhållanden. I vissa fall krävs besök på fastigheterna. Samarbete med personal hos fastighetsbildnings- och inskrivningsmyndigheterna erfordras. Egen arbetsinsats sammanlagt för de fem förvaltningarna bedömes överslagsvis till 13 manår.

Utöver kraftledningsservituten förekommer särskilt vid de två lokalförvaltningarna i Norrland ett betydande antal vattenrättsservitut.

Det starkaste motivet för den nu föreslagna saneringen synes vara att underlätta övergången till automatisk databehandling på inskrivningsväsendets område. Någon tidtabell för detta, som anknyter till den 1 januari 1983, då förnyelseåtgärder skall vara vidtagna synes inte föreligga. Det måste därför ifrågasättas om inte från den utgångspunkten den föreslagna saneringsåtgärden blir onyttig därför att proceduren måste såsom nu för första gången upprepas ytterligare i framtiden.

I domstolsverkets förslag görs vissa bedömningar om utredningen för inteckningsförnyelse och möjligheten att i anslutning därtill genomföra förrättningar för ledningsrätt. Det är naturligtvis riktigt att ett samband föreligger i det avseendet. Det framstår emellertid för vattenfallsverket som klart att fastighetsbildningsmyndigheterna inte rör med att på den korta tiden innan inteckningarna skall ha förnyats genomföra förrättningar enligt ledningsrättslagen. I detta avseende skulle alltså inte uppkomma någon lättnad för inskrivningsmyndigheterna eftersom inteckningarna ändå måste förnyas inom den föreslagna tidsfristen.

Vattenfallsverket föreslår att, innan lagstiftning vidtages, det överväges om regler kan tillskapas som medför att arbetet med erforderlig inteckningssanering kan i tiden förläggas i direkt anslutning till den fortlöpande övergången till ADB-baserat inskrivningssystem. Sådana regler borde dessutom inte behöva ta sikte endast på tidsaspekten utan även på möjligheten till ett organiserat samarbete mellan dem som har ansvaret för fastighetsdatabehandlingen och rättighetsinnehavarna. De sistnämnda torde i varje fall när det gäller rättighetsinnehavare med intressen av inteckningssanering i en storleksordning som motsvarar vattenfallsverkets ställa sig välvilliga till ett nära samarbete på området.

I varje fall anser vattenfallsverket att den föreslagna lagstiftningen inte bör genomföras utan att tidsfristen för anmälan om förnyelse som föreslås upphöra vid utgången av 1982 förlänges med minst ett år. Vidare förutsetts att sådana föreskrifter lämnas som möjliggör att vattenfallsverket utan kostnad erhåller kartmaterial, gravationsbevis eller annat erforderligt utredningsunderlag från fastighetsbildnings- och inskrivningsmyndigheter. Inskrivningsåtgärd i samband med förnyelse bör också vara kostnadsfri för rättighetsinnehavarna.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Enligt vad länsstyrelsen i nu förevarande ärende inhämtat och även eljest har sig bekant gör den förhållandevis rikliga förekomsten av betydelselösa inskrivningar för de uppräknade rättigheterna fortfarande betydande arbetsinsatser nödvändiga vid vissa inskrivningsmyndigheter inom länet. Situationen synes här väl överensstämma med de förhållanden som domstolsverket beskriver. Inom huvuddelen av länet, dvs. de områden som varit föremål för antingen omfattande äganderättsutredningsförrättningar enligt 1962 och 1971 års äganderättsutredningslagar eller laga skiften enligt dalalagen och beträffande vilka man har anledning anta att inteckningsförhållandena i likhet med lagfartsförhållandena har varit exceptionellt svåra före förrättningarna har förrättningslantmätarna emellertid i samband med att de genomfört dessa aktivt medverkat till att grundliga inteckningssaneringar kunnat åstadkommas. Beträffande dessa områden förekommer numera inte alls eller i vart fall i endast synnerligen begränsad omfattning de allvarliga problem som DV med sitt framlagda förslag avsett att lösa. Inskrivningssaneringar har sålunda med stor framgång tidigare företagits inom betydande delar av Kop-

parbergs län och erfarenheterna av dessa är enbart goda. Länsstyrelsen anser det i högsta grad angeläget att syftet med lagförslaget förverkligas, dvs. en utrensning av betydelselösa inskrivningar.

Länsstyrelsen är väl medveten om att den städning i fastighetsboken som kommer att äga rum därigenom att inskrivningar bringas att förfalla på grund av bestämmelserna i 1 § lagförslaget, innebär en engångsåtgärd, vilkens effekt framdeles successivt kommer att avta allteftersom nya inskrivningar för motsvarande rättigheter beviljas. Mot denna bakgrund hade det givetvis varit befogat att överväga om inte den mest rationella lösningen hade varit att som villkor för fortsatt giltighet av sådana inskrivningar som omfattas av förslaget generellt kräva förnyelse senast före utgången av det kalenderår under vilket 50 år förflutit sedan inskrivningen beviljades. Domstolsverket synes tyvärr inte ha övervägt ett förslag av den innebörden.

När det gäller innebörden av 1 § i förslaget bör särskilt observeras det förhållandet att bland inteckningar som beviljats före 1933 torde finnas sådana som beviljats redan före 1918 men som förnyats i den ordning som angetts i 2 § lagen den 28 maj 1968 om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut (nr 278). Om avsikten är att dessa inteckningar vid bedömningen huruvida preklusionsbestämmelserna skall vara tillämpliga på dem skall anses ha beviljats vara förnyelsetillfället krävs enligt länsstyrelsens uppfattning en uttrycklig regel i lagtexten.

Länsstyrelsen har observerat att i lagförslaget 2 § avkomsträtt inte beaktats men har gjort den bedömningen att detta berott på förbiscende, eftersom något sakligt grundat skäl att utesluta detta slag av inteckningar knappast finns.

Till 2 § bör också fogas den anmärkningen att det icke är säkert att man helt når sitt syfte även om förslaget genomförs. Kvar står nämligen de fall där en penninginteckning besvärar ett avsondrat eller avstyckat område på grund av att förnyelse skett senast sista inskrivningsdagen år 1976. I dessa fall krävs ofta en utredning av stor omfattning för att klarlägga i vilka fastigheter inteckning gäller.

I den föreslagna 2 § andra stycket bör anges att första stycket äger motsvarande tillämpning om fastigheten etc. . . .

Det är känt för länsstyrelsen att huvuddelen av de inskrivningar vilkas förnyelse göres som villkor för fortsatt giltighet utgöres av inskrivningar av nyttjanderätter och servitut, avseende kraft- och teleledning. Såsom domstolsverket framhåller räknade man vid ledningsrättslagens tillkomst med att inskrivna rättigheter i mycket stor utsträckning skulle komma att omvandlas till ledningsrätter och att härigenom en stor arbetsbesparing för inskrivningsmyndigheterna skulle uppnås. Såvitt kan bedömas av situationen inom Kopparbergs län har de förhoppningar som man i detta hänseende knutit till ledningsrättslagen kommit på skam. Ledningsförrättningar, både sådana som avser att omvandla inskrivna rättigheter till ledningsrätter och sådana vilka avser upplåtelse av ledningsrätt, har kommit till stånd i mycket ringa omfattning. I likhet med domstolsverket bedömer länsstyrelsen att orsaken härtill är att söka i det förhållandet att ledningsförrättningar visat sig mycket kostnadskrävande. Med hänsyn till de stora kostnadsbesparingar som en konsekvent genomförd övergång till ledningsrätter odiskutabelt skulle medföra för framför allt inskrivningsmyndigheterna vore det givetvis i högsta grad önskvärt att ledningsförrättningar komme till stånd i betydligt större utsträckning än som hittills varit fallet. Det är dock sannolikt att en utökad tillämpning av ledningsrättslagen inte kan

påräknas om inte förrättningsformen görs mer attraktiv genom införande av möjligheter till en betydande nedsättning av förrättningskostnaderna. Länsstyrelsen skulle förorda ett förslag i den riktningen.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: Länsstyrelsen delar domstolsverkets syn på behovet av en sanering beträffande inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut. I framställningen redovisas de fördelar för inskrivningsmyndigheterna som förslaget innebär. Även nackdelarna för rättighetsägarna behandlas. Länsstyrelsen vill påpeka vissa effekter som ett genomförande av förslaget skulle innebära för andra myndigheter.

Förslaget innebär – i likhet med 1968 års preklusionslag – att inskrivningen förfaller om den inte förnyas medan rättigheten fortfarande gäller. Flera myndigheter är i sin verksamhet skyldiga att underrätta eller kalla sakägare. Som exempel kan nämnas samråds- och underrättelseskyldigheten vid behandlingen av stads- eller byggnadsplaner, länsstyrelsens underrättelseskyldighet vid förordnanden enligt naturvårdslagen och fastighetsbildningsmyndighetens skyldighet att kalla sakägare vid förrättning. I samtliga dessa fall kan nyttjanderätts- eller servitutshavaren vara sakägare.

Som registeranvändare har givetvis nämnda myndigheter stor nytta av att fastighetsbok och inskrivningsregister inte innehåller uppgifter om rättigheter som inte längre gäller och att anteckningar om gällande rättigheter endast finns på fastigheter som är reellt belastade av rättigheterna.

Om å andra sidan ett genomförande av förslaget får till följd att en stor mängd servitut kommer att gälla utan att vara redovisade i något register medför detta stora nackdelar för myndigheterna. Risken är stor att man inte får kännedom om giltiga rättighetsupplåtelse. Inom länet finns exempel på att nyttjanderättshavare avverkat skog inom område med avverkningsförbud p. g. a. förordnande enligt naturvårdslagen. Nyttjanderättshavaren hade inte personligen underrättats om förordnandet. Han ansågs därför inte straffansvarig. Vidare har det förekommit att nyttjanderätt inte var känd vid fastighetsreglering enligt fastighetsbildningslagen. Förrättningen har fått göras om efter domvillobesvär.

För att minimera de negativa konsekvenserna är det av största vikt att informationsinsatserna blir tillräckliga. Alla de rättighetshavare som har behov av att förnya inskrivningen bör sålunda bli uppmärksammade på reformen så att de begär sådan förnyelse. Det är därför nödvändigt att erforderliga resurser ställs till förfogande för information om förslaget genomförs. Om så sker kommer enligt länsstyrelsens uppfattning fördelarna av ett genomförande av förslaget att överväga nackdelarna för de myndigheter som hämtar uppgifterna om förekomsten av rättigheter från fastighetsbok eller inskrivningsregister.

Upplysningsvis kan nämnas att det inom länet förekommer viss samverkan mellan inskrivningsmyndigheter och lantmäteriet utöver den som beskrivs i domstolsverkets framställning. I samband med fastighetsregleringar (marköverföringar) undersöker fastighetsbildningsmyndigheten om inskrivna rättigheter berör fastigheter som tidigare avstyckats från den fastighet som avstår mark. Om så inte är fallet tillämpas samma regler som för intyg vid avstyckning.

Då framställningen endast berör inskrivningarnas inverkan på inskrivningsmyndigheternas arbete vill länsstyrelsen peka på att rättigheterna som sådana kan vara besvärande för samhällsbyggandet och annat markutnyttjande. Detta gäller bl. a. villaservituten och skogsfångsservituten. Möjligheterna att genom fastighetsreglering upphäva servitut bör även nämnas i detta sammanhang.

Beträffande skogsservituten vill länsstyrelsen anföra följande.

I likhet med domstolsverket anser länsstyrelsen att de bör undantas från tillämpningen av 1 §. Däremot är det tveksamt om de också skall undantas från tillämpningen av 2 §.

Inom länet finns ca 10 000 skogsservitut som tillkommit i samband med tillkomsten av fastighet till vars förmån det gäller. Inskrivningar avseende servituten har överförts till ett mycket stort antal avstyckade eller avsöndrade fastigheter i regel tomtplatser. Endast en mycket liten del av dessa är reellt belastade av skogsservituten. Vid upphävande av skogsservitut anses regelmässigt att små fastigheter, även om de innehåller skogsmark, inte berörs av skogsservitut som upplåtits i stamfastigheten.

På grund av det anförda vill länsstyrelsen föreslå att skogsservituten inte skall vara undantagna från tillämpningen av 2 §. I vart fall bör undantaget inte gälla mindre avstyckade eller avsöndrade fastigheter. En arealgräns kan förslagsvis sättas vid 10 ha.

Slutligen vill länsstyrelsen påpeka att 2 § andra stycket i lagförslaget bör kompletteras att avse även fastighet som bildats genom sammanläggning vari ingår fastighet som angivits i 2 § första stycket.

Fastighetsdata- och inskrivningsregisterkommittén (Ju 1979:07): Syftet med införandet av automatisk databehandling på inskrivningsväsendets område är bl. a. att åstadkomma rationaliseringsvinster. Det är därför angeläget att – när väl riksdagen tagit slutlig ställning till fastighetsdatasystemets utformning – systemet då kan genomföras under kortast möjliga tidsrymd. Den av domstolsverket föreslagna lagstiftningen kan uppenbarligen medverka därtill. Mot bakgrund av det anförda och från de utgångspunkter kommittén har att företräda i ärendet tillstyrker FADIR-kommittén domstolsverkets framställning.

Fastighetsbildningsutredningen (Ju 1979:11): Den omständigheten att fastighetsböckerna innehåller inskrivningar för rättigheter som inte längre består eller att rättigheter i inskrivningsrättsligt hänseende belastar flera fastigheter än de i verkligheten berör vållar problem inte bara med hänsyn till inskrivningsmyndigheternas verksamhet. Eftersom en fastighets förmåla rättighetsbelastning ofta måste beaktas vid fastighetsbildning, får missvisande inskrivningsrättsliga förhållanden återverkningar också på förrättningsverksamheten. Vidare bör erinras om att det nya fastighetsregistret skall redovisa i fastighet inskrivna servitut. Ämnet för domstolsverkets framställning tangerar sålunda de frågor om sanering av fastighetsindelningen m. m. som tas upp i direktiven för fastighetsbildningsutredningen.

Mot bakgrund av det som nu sagts är det uppenbart att fastighetsbildningsutredningen kan instämma i domstolsverkets uppfattning om behovet av att vidta åtgärder för att få bort betydelselösa inskrivningar för rättigheter. Fastighetsbildningsutredningen menar också att en preklusionslagstiftning är mest ändamålsenlig när det gäller att tillgodose detta behov. Det i framställningen intagna förslaget kan därför i princip tillstyrkas.

Fastighetsbildningsutredningen är emellertid inte beredd att tillstyrka den närmare utformningen av förslaget. En preklusionslagstiftning av förevarande slag har visserligen uppenbara fördelar med tanke på de rationaliseringsvinster som uppkommer för inskrivningsmyndigheterna och andra myndigheter men den innefattar samtidigt påtagliga nackdelar, därigenom att lagstiftningen också kommer att beröra inskrivningar för fortfarande bestående rättigheter. Med tanke på detta föregicks 1968 års preklusionslagstiftning av ingående överväganden för att åstadkomma en rimlig avväg-

ning mellan de motstående intressena. Fastighetsbildningsutredningen menar att en ny lagstiftning bör grundas på en motsvarande avvägning.

Domstolsverkets framställning innehåller inte tillräckligt underlag för de överväganden som behöver göras. Av betydelse är särskilt att det i framställningen saknas en redovisning av erfarenheterna från 1968 års preklusionslagstiftning – hur stor blev rationaliseringsvinsten? – har rättsför-luster uppkommit till följd av att betydelsefulla inskrivningar prekluderats? – hur omfattande och betungande blev i verkligheten det utredningsarbete som genom lagstiftningens förnyelsekrav lades på rättighetshavare? – vilka kategorier rättighetshavare drabbades?

I avsaknad av underlag för bedömningen vill fastighetsbildningsutredningen inte göra något bestämt uttalande angående preklusionslagstiftningens utformning. Det bör emellertid sägas att vissa uppgifter i förarbetena till 1968 års lagstiftning närmast ger vid handen att den av domstolsverket i 1 § lagförslaget angivna tidpunkten – den 1 januari 1933 – borde flyttas tillbaka något eller några år. Det förefaller nämligen som om en preklusionslagstiftning avseende tiden 1918–1932 skulle komma att beröra flera inteckningar för rättigheter än den tidigare lagstiftningen. Vidare kan man väl också göra det antagandet att andelen betydelselösa inteckningar är mindre när man nu betraktar tidsperioden 1918–1932 än när man för tolv år sedan bara tog hänsyn till inteckningar från tiden före 1918. Slutligen kan man inte – när det gäller inteckningar fr. o. m. 1918 utgå från att ett stort antal av de intecknade rättigheterna är sakrättsligt skyddade oberoende av om inteckningsrätten kvarstår eller ej. Vid 1968 års lagstiftning togs stor hänsyn till vad som i fråga om det sakrättsliga skyddet enligt rättspraxis gällde för vissa äldre kraftledningsservitut.

Med utgångspunkt från den tveksamhet som nu redovisats till frågan huruvida 1 § lagförslaget utformats med tillräckligt beaktande av rättighetshavarnas intressen framstår det för fastighetsbildningsutredningen som än mera betänkligt att på det sätt domstolsverket föreslår i 2 § lagförslaget låta förnyelsekravet omfatta också ett stort antal inteckningar som beviljats under tiden den 1 januari 1933–30 juni 1968. Det måste nämligen hållas för troligt att också förnyelsekravet med avseende på dessa yngre inteckningar kommer att vålla rättighetshavarna olägenheter i form av omfattande utredningsarbete. I vart fall torde, för att syftet med lagstiftningen skall uppnås, innehavarna av inskrivna ledningsrättigheter i allmänhet bli tvungna att verkställa fastighetsrättslig utredning beträffande samtliga under tidsperioden tillkomna rättigheter.

Som ett alternativ till det förslag som innefattas i 2 § lagförslaget har domstolsverket fört fram tanken att låta preklusionen av rättigheter som inskrivits i stamfastighet ha avseende enbart på fastigheter som avskilts från samfällad mark. Även detta alternativförslag är dåligt underbyggt i det att domstolsverket inte alls belyst vad förslaget innebär i fråga om risk för rättsför-lust och andra olägenheter för rättighetshavarna. Däremot redovisas fördelarna med en lagstiftning i enlighet med alternativförslaget på sådant sätt att det står ganska klart att ett genomförande av detta skulle komma att leda till så stora rationaliseringsvinster för inskrivningsmyndigheterna att de mer än väl torde uppväga de olägenheter som möjligen kan uppkomma för rättighetshavarna. Fastighetsbildningsutredningen tillstyrker därför alternativförslaget.

Sammanfattningsvis menar fastighetsbildningsutredningen sålunda att en lagstiftning angående de rättigheter som inskrivningsrättsligt belastar fastighet som före den 1 juli 1968 avskilts från samfällad mark bör genomfö-

ras i anledning av domstolsverkets framställning, att en mera generell preklusionslagstiftning bör utarbetas efter förebild i 1968 års lagstiftning men att den närmare utformningen av denna bör göras till föremål för ytterligare överväganden. Vid de fortsatta överväganden som sålunda behövs bör man pröva möjligheterna att aktivera en tillämpning av ledningsrättslagen. Under alla förhållanden torde en lagstiftning i enlighet med domstolsverkets intentioner förutsätta att en genomtänkt lagtext utarbetas. Vissa anmärkningar mot domstolsverkets förslag till lagtext framgår av den promemoria som i ärendet upprättats inom utredningens sekretariat. (Utesluten här.)

Sveriges advokatsamfund: En preklusionslagstiftning medför ofrånkomliga risker för rättsförluster. Denna risk måste vägas mot de administrativa och ekonomiska fördelar som står att vinna för inskrivningsväsendet. Vid avvägningen måste man emellertid även beakta den ökning av administration och kostnader som uppkommer för andra. Domstolsverket pekar på de utredningar och åtgärder i övrigt som måste företas av televerket och kraftföretagen. Därtill kommer arbetet inom lantmäteriväsendet och andra myndigheter. Slutligen berörs ett stort antal enskilda fastighetsägare. Domstolsverket syftar främst till rationaliseringar inom inskrivningsväsendet och redovisar inte något försök till bedömning av de föreslagna åtgärdernas samlade effekter. Underlag för en sådan bedömning bör enligt samfundets mening framläggas före ett slutligt ställningstagande till lagförslaget.

Som domstolsverket framhåller är det inte fråga om preklusion av rättigheter i vanlig mening. Det är i princip bara inskrivningen som förfaller vid underlåten förnyelse. Själva rättigheten påverkas bara i den mån den för sin giltighet är beroende av att inskrivning föreligger. Rättsförlust kan uppkomma om den intecknade fastigheten överlåts och rättighetsinnehavaren underlåter att ansöka om förnyelse. Sannolikt kommer innehavarna av de många sakrätterna beträffande teleledningar och kraftledningar att på ett professionellt sätt bevaka sina intressen. Inskrivna rättigheter för enskilda avser oftast rätt till väg, rätt till båt- eller badplats, rätt att för jordbruk, skogsbruk och fiske ha byggnad eller annan anläggning utförd på annans mark, rätt att utnyttja vattentäkt och att ha ledning över annans mark. Det är här oftast fråga om fastighetsägare i glesbygd och sannolikt i stor utsträckning äldre personer. Det är känt för samfundet att åtskilliga rättighetsinnehavare av denna kategori underlät att begära förnyelse enligt 1968 års preklusionslag och drabbades av rättsförlust. Orsakerna härtill är flera. Rättighetens existens framgår inte av gravationsbevis avseende den egna fastigheten. Informationen om den nya lagstiftningen kan ha varit otillräcklig eller inte nått fram till de berörda. Det finns veterligen ingen utvärdering av effekterna av 1968 års lag och det är därför svårt att bedöma i vilken omfattning enskilda drabbats av rättsförluster.

Betänkligheterna mot en preklusionslagstiftning skulle bortfalla om det allmänna åtog sig att i skälig omfattning ersätta de ekonomiska skador lagen kan medföra för vissa rättsinnehavare. Om riskerna för rättsförluster är ringa på grund av lagstiftningens utformning och informationens omfattning skulle det allmänna kostnader för ersättningar bli blygsamma. Om lagstiftaren gör bedömningen att kostnaderna skulle bli oacceptabla för det allmänna, bör den föreslagna lagstiftningen enligt samfundets uppfattning inte genomföras.

Sveriges föreningsbankers förbund: Förbundet delar domstolsverkets bedömning att stora rationaliseringsvinster står att vinna om den av domstolsverket föreslagna lagstiftningen genomförs.

Förbundet vill dock framhålla att en preklusionslagstiftning – även om stora vinster kan uppnås – ej får uppfattas som en kränkning av rättssäkerheten eller som en för stor belastning för den enskilde. Förutsättningen för lagstiftningen måste vara att den utformas så att bestående rättsförhållanden inte påverkas i vidare mån än vad som är motiverat med hänsyn till de fördelar som står att vinna. Mot den nu föreslagna lagstiftningen kan också i och för sig anföras, från principiella utgångspunkter och rättssäkerhets-synpunkter, samma invändningar som framfördes vid genomförandet av 1968 års preklusionslagstiftning. Med hänsyn till den utformning som denna lagstiftning då fick, ansåg sig bl. a. dåvarande Sveriges Jordbrukskasseförbund (SJF) vid detta tillfälle dock kunna tillstyrka den då aktuella preklusionslagstiftningen.

De skäl som då anfördes av förbundet, övriga tillstyrkande remissinstanser samt departementschefen medför enligt förbundets mening att övervägande skäl också denna gång talar för att den föreslagna preklusionslagstiftningen bör genomföras både vad gäller preklusion av inskrivningar som är mer än 50 år gamla som de i stamfastighet inskrivna servitut och nyttjanderätter som finns i före den 1 juli 1968 avskild mark. Sistnämnda lagstiftning skulle i och för sig högst betydligt utvidga det år 1968 angivna området för preklusionslagstiftningen men bör trots detta enligt förbundets mening genomföras med hänsyn till bl. a. de vinster som står att vinna och den ringa eller ingen betydelse som dylika inskrivningar i avstyckade fastigheter i flertalet fall äger.

De skäl som 1968 talade för genomförandet av en preklusionslagstiftning talar för övrigt idag – mot bakgrund av enligt förbundets mening de enbart positiva erfarenheter som 1968 års preklusionslagstiftning givit – måhända i än högre grad för genomförandet av nu föreslagna lagstiftning.

Sammanfattningsvis vill förbundet således som sin mening – med utgångspunkt från de synpunkter förbundet har att beakta – i sin helhet tillstyrka att domstolsverkets förslag görs till föremål för lagstiftnings-åtgärder.

Svenska bankföreningen: Bankföreningen har inte något att erinra mot de i domstolsverkets framställning upptagna förslagen.

Svenska sparbanksföreningen: Föreningen har inget att erinra mot domstolsverkets framställning.

Svenska kommunförbundet: De föreslagna preklusionsreglerna torde, såvitt kommunerna angår, innebära att på dessa som innehavare av inskrivna nyttjanderätter och servitut för främst rätt att anlägga och bibehålla ledningar för eldistribution samt för vatten och avlopp övervältras ett inte obetydligt utredningsansvar. Det bör sålunda noteras att den bevakningsberedskap som de föreslagna reglerna nödvändiggör kan komma att hårt belasta ledningsinnehavarnas utredningsresurser, vilket torde innebära viss risk för rättsförluster. Å andra sidan kan antagas att det erforderliga utredningsarbetet resulterar i den önskvärda konsekvensen att ledningsinnehavaren bringar klarhet i rådande nyttjanderätts- och servitutförhållanden, vilket bland annat medför fördelen att underlätta för ledningsinnehavaren att för framtiden säkerställa rätt att bibehålla ledning genom att utnyttja det moderna ledningsrättsinstitutet.

Vad särskilt angår risken för rättsförlust är det uppenbart att misstag vid bevakningen kan medföra att rättighet upphör genom att fastighet överlåtes till godtroende förvärvare. – Emellertid träffar preklusionsreglerna i huvudsak inskrivningar i äldre avstyckningar där inskrivningarna endast undantagsvis reellt belastar avstyckningen samt såvitt gäller nyttjanderät-

ter sådana som inte längre gäller, vartill kommer att upplåtna rättigheter består oberoende av inskrivning, så länge fastigheten är i upplåtarens hand. Godtrosituationen torde därför sakna större praktiskt intresse.

Styrelsen finner fördelarna med förslaget överväga påtalade olägenheter, varför styrelsen för sin del tillstyrker förslaget.

Landbrukarnas riksförbund: LRF vill inledningsvis påtala att framlagt lagförslag i sina delar har olika rättsföljder vid underlåten förnyelse av meddelad inskrivning. I frågan om den generella regeln om preklusion av inskrivning meddelad före år 1933 gäller att endast själva inskrivningen förfaller vid underlåten förnyelse. Den eventuella rättighet som ligger till grund för inskrivningen påverkas däremot inte. Annorlunda förhåller det sig med frågan om underlåtenhet att förnya inskrivning som gäller i avskild mark till följd av inskrivning meddelad i stamfastighet. Vid underlåten förnyelse av inskrivningen förfaller inte endast inskrivningen utan också den eventuella rätt som kan finnas i den avstyckade eller avsondrade fastigheten. — — —

LRF delar domstolsverkets uppfattning att det är otillfredsställande att inskrivningsmyndigheternas fastighetsböcker i inte ringa omfattning innehåller inskrivningar för rättigheter som inte längre består eller i vart fall ej reellt belastar samtliga de fastigheter i vilka de finns inskrivna. Förhållandena torde i hög grad orsaka att, som domstolsverket upplyser, ej ens hälften av landets inskrivningsmyndigheter för närvarande klarar av att hålla den lagstadgade expeditionstiden på 14 dagar. Förekomsten av oriktiga inskrivningsuppgifter medför för övrigt ej endast olägenheter för inskrivningsväsendet utan också för arbetet vid t.ex. fastighetsbildningsmyndighet. Enligt 23 kap. 6 § jordabalken har inskrivningsmyndighet redan i dag viss möjlighet att, efter vederbörlig utredning, avföra onyttig inskrivning från fastighetsbok. Det måste emellertid, med hänsyn till uppställt utredningskrav, betecknas som orealistiskt att förvänta sig att erforderlig sanering av fastighetsböckerna skall kunna genomföras av inskrivningsmyndigheterna med stöd av sagda lagrum. LRF finner därför att starka skäl talar för ett genomförande av domstolsverkets förslag i vad det avser införandet av en ny preklusionslag som gör det möjligt att avföra onyttiga inskrivningar från inskrivningsmyndighets fastighetsböcker.

Föreliggande lagförslag har i vad det avser preklusion av inskrivning meddelad före år 1933 utformats i överensstämmelse med 1968 års preklusionslag.

LRF noterar att domstolsverkets framställning inte innehåller någon redogörelse för effekterna av 1968 års lagstiftning. Enligt förbundets mening hade det varit av stort värde om konstaterade för- och nackdelar av lagstiftningen åtminstone i någon mån redovisats.

Till grund för 1968 års lagstiftning låg ett förslag av den s.k. inskrivningskommittén om preklusion av inskrivningar som beviljats före år 1935. I lagen kom tidpunkten att flyttas tillbaka till år 1918. Anledningen härtill var den remisskritik som riktats mot lagförslaget från främst verk och institutioner som på grund av sin verksamhet innehade mängder av inskrivna servitut och nyttjanderätter. Remisskritiken gick väsentligen ut på att en preklusionslagstiftning avseende inteckningar beviljade ända fram till år 1935 skulle leda till mycket omfattande och komplicerade utredningsarbeten med risk för rättsförluster som följd. Vid utarbetandet av propositionen till lagen företogs en avvägning mellan å ena sidan rationaliseringsvinsten och å andra sidan de utredningsarbeten som ålades rättighetsinnehavarna och risken för rättsförluster.

LRF utgår från att en eventuellt ny preklusionslagstiftning kommer att få sin närmare utformning efter en avvägning mellan motstående intressen liknande den som föregick 1968 års lag. Domstolsverkets framställning innehåller dock inget material som kan läggas till grund för en dylik avvägning.

Tidigare i detta yttrande har påtalats att domstolsverkets framställning i vad den avser en generell preklusion av inskrivningar beviljade före den 1 januari 1933 endast innebär att inskrivningen, men ej den bakomliggande rättigheten, förfaller vid underlåten förnyelse. Att en befintlig rättighet består innebär att en "ny inskrivning" av rättigheten oftast kan meddelas även om den ursprungliga inskrivningen förfallit. Domstolsverket har med hänvisning till nu anmärkta förhållanden framhållit att föreslagen preklusion av inskrivning inte medför den risk för rättsförlust som ett ytligt betraktande av lagförslaget kan ge intryck av. LRF delar i stort domstolsverkets bedömning härvidlag. Förbundet vill dock understryka nödvändigheten av att, som domstolsverket också föreslår, en eventuell preklusionslagstiftning kombineras med ett effektivt informationsprogram. Informationsprogrammet måste härvidlag utformas på ett sätt som gör att den enskilde medborgaren får upplysning i frågan om han har att vidta någon åtgärd för att fullt ut bevara en honom tillkommande nyttjande-, servituts- eller avkomsträtt.

Sammanfattningsvis finner LRF skäl för att i princip tillstyrka domstolsverkets förslag i vad det avser införande av en generell preklusionsregel för äldre inskrivningar. Som redan angivits saknas enligt förbundets mening erforderligt material för en närmare bedömning av lämpligheten av i lagförslaget valda tidpunkter, år 1933 respektive utgången av år 1982. Förbundet avstår därför från att uttala sig i dessa delar.

LRF övergår härefter till att redovisa sin syn på domstolsverkets förslag om preklusion av inskrivning i avstyckad eller avsöndrad fastighet som meddelats i stamfastighet.

Den principiella skillnaden mellan lagförslagen i denna del och det ovan behandlade förslaget till en generell preklusionsregel för äldre inskrivningar har tidigare redovisats. Att risken för rättsförluster ökar när ej endast inskrivningen utan också själva rättigheten upphör att gälla vid underlåten förnyelse finner LRF uppenbart. Dessutom torde domstolsverkets förfaringsätt att koppla rättighetens giltighet till inskrivningens bestånd strida mot vad som i allmänhet gäller. Genom att inskriva en nyttjande- eller servitutsrätt erhåller rättighetsinnehavaren ett sakrättsligt skydd. För förhållandet mellan de avtalslutande parterna saknar inskrivningen däremot betydelse. En nyttjanderätt som är lokaliserad till ett visst område av en stamfastighet gäller dessutom alljämt utan inskrivning om området i fråga överlåts till ny ägare efter avstyckning och den nye ägaren av området är medveten om rättigheten. Mot bakgrund av det sagda vill LRF ifrågasätta om domstolsverkets lagförslag i här aktuell del står helt i överensstämmelse med jordabalkens regler beträffande nyttjanderätt och servitut.

Vad gäller preklusion av inskrivningsansvar i fastighet som bildats av samfällad mark drar domstolsverket paralleller med 1970 års lag om preklusion av penninginteckning i sådan fastighet. LRF vill framhålla att en sådan jämförelse är föga adekvat, eftersom penninginteckning i den avskilda fastigheten endast medför ett subsidiärt ansvar, medan en nyttjande- eller servitutsrätt som belastar den avskilda fastigheten innebär primäransvarighet.

Domstolsverket har i sin framställning understrukt att det i inskrivningsmyndigheternas fastighetsböcker finns ett mycket stort antal fastigheter tillkomna genom avstyckning eller avsöndring i vilka rättigheter är inskrivna utan att någon reell belastning föreligger. LRF är väl medvetet om att saneringsproblemen många gånger är svårast att lösa just där fråga är om fastighet som tillkommit genom avstyckning eller avsöndring. Förbundet ifrågasätter dock nödvändigheten av att, som sker i domstolsverkets förslag, angripa själva rättigheternas bestånd. Avsedd rationaliseringseffekt på inskrivningsväsendets område torde fullt ut uppnås om endast inskrivningen förfaller vid underlåten förnyelse.

Mot bakgrund av vad ovan upptagits finner LRF inte att domstolsverkets framställning ger tillräckligt underlag för att förbundet skall kunna tillstyrka något av verkets alternativa förslag till preklusion av inskrivning berörande genom avstyckning eller avsöndring avskild mark.

Avslutningsvis vill LRF framhålla att det vid domstolsverkets framställning fogade förslaget till lagtext innehåller betydande oklarheter. Av § 1 följer att sådan inskrivning som förnyats enligt 1968 års lagstiftning nu ånyo skall förnyas. Detta torde ej vara rimligt. 2 § hänvisar till de lagar som tillämpats vid avskiljandet av berörda fastigheter. För det fall uppräkningsen är avsedd att vara uttömmande medför det att exempelvis fastighet som bildats genom förrättning enligt ensittarlagen faller utanför lagförslagets tillämpningsområde, vilket inte torde vara avsett. I 3 § hänvisas till såväl 1 som 2 §§, vilket torde medföra att även inskrivning i stamfastighet meddelad efter den 1 januari 1933 kan komma att förfalla därest inskrivning förnyas i avsöndring eller avstyckning men ej i stamfastigheten.

Anförda exempel påvisar nödvändigheten av att en grundlig överarbetning av föreslagen lagtext företas före det att någon del av densamma upphöjs till lag.

Svenska elverksföreningen: Föreningen har under remisstiden samarbetat med Svenska Kraftverksföreningen i frågan. Merparten av de medlemsföretag vars intressen vi har att bevaka kan inte direkt jämföras med de exempel från Sydkraft AB och Bålforsens Kraft AB, som ingår i Kraftverksföreningens yttrande enär de sistnämnda förutom fördelningsledningar för 10 och 20 kV även har en betydande del regionala ledningar för högre spänningar.

Majoriteten av vår medlemskrets saknar som regel regionala ledningar. Däremot är fördelningsledningarna ofta framdragna över områden med ett förhållandevis stort antal fastighetsintrång per längdenhet ledning. Närheten till tätorter för aktuella ledningsslag innebär också att en betydande mängd avstyckningar kan ha skett från de stamfastigheter vari rättighet att framdra ledningen finns inskriven.

Utredningskostnaderna för att kunna förnya inskrivningen i stamfastigheter torde därför sammantaget uppgå till mångmiljonbelopp även för el-distributörer utan regionala anläggningar.

Svenska Elverksföreningen vill därför – i likhet med Svenska Kraftverksföreningen – sammanfattningsvis anföra följande.

1. Med hänsyn till behovet av förenkling av arbetet för inskrivningsmyndigheterna vill föreningen icke motsätta sig en föreskrift om förnyelse inom viss tid av inskrivningar, beviljade före 1933, under förutsättning att bidrag till kostnaderna för utredningar utgår.

2. Med hänsyn till de stora kostnader som, även om kostnadsbidrag lämnas, uppkommer för utredningar beträffande inskrivningar, beviljade före den 1 juli 1968 och nu gällande i avskilda fastigheter, avstyrker föreningen denna del av förslaget.

3. Däremot har föreningen icke något att invända mot en bestämmelse beträffande fastighet som avskilts från samfällid mark att stamfastigheternas inskrivningar däri förfaller om de icke förnyas.

4. Den föreslagna tiden för förnyelse är i samtliga fall för kort. För utredningar fordras en tid av minst tre år från lagens ikraftträdande.

I övrigt ber vi få hänvisa till Kraftverksföreningens förutnämnda utförligare yttrande i ärendet.

Svenska kraftverksföreningen: Svenska Kraftverksföreningen representerar företag inom kraftindustrin – samtliga större kraftaktiebolag och kraftproducerande kommuner i Sverige – som för sin verksamhet är beroende av inskrivningar av nyttjanderätter och servitut för rätt till kraftledningar, utnyttjande av vattenkraft, reglering av vattendrag och sjöar och andra för verksamheten erforderliga rättigheter. Det är sålunda för dessa företag nödvändigt att, om lagstiftningen genomföres, tillse att förnyelse av gällande inskrivningar i erforderlig omfattning kommer till stånd, så att rättsförluster icke uppkommer.

Kraftverksföreningen inser väl, att den föreslagna lagstiftningen skulle innebära en önskvärd förenkling för inskrivningsmyndigheterna och för införande av automatisk databehandling inom inskrivningsväsendet. Förslaget innebär emellertid, att man överför arbete och kostnader för dessa åtgärder på de enskilda rättighetshavarna som för bevarande av sina rättigheter tvingas att utföra omfattande arbete, förenat med stora kostnader.

Erfarenheter föreligger från den förnyelse av inskrivningar som företogs med anledning av 1968 års lagstiftning. Frågan gällde då inskrivningar, beviljade före år 1918. Nu gäller frågan dels samtliga inskrivningar före 1933 och dels de inskrivningar i stamfastigheter som flutit ut i mark avstyckad före den 1 juli 1968. Det bör uppmärksammas att förnyelse skulle bli nödvändig även av de inskrivningar, beviljade före 1918, som förnyades på grund av 1968 års lagstiftning. Det är sålunda nu fråga om ett många gånger större antal inskrivningar som måste undersökas och förnyas. Större delen av dessa inskrivningar gäller kraftledningar, men även rättigheter till vattenkraft och vad därtill hör är av betydande omfattning. Sistnämnda rättigheter fordrar vanligen mera omfattande utredningar än rättigheter till ledningar.

De utredningar som måste företagas för rättigheter till kraftledningar bör grundas på nya kartor med aktuella fastighetsbeteckningar och detta material får mot avgift beställas hos fastighetsbildningsmyndigheterna. Därefter följer kompletterande utredningar om ledningens sträckning, bredden av ledningsgator, fastighetsbildning och eventuellt även besiktning på marken. Utredningsarbetet blir av sådan omfattning att det icke kan förenas med löpande arbetsuppgifter. Företagen måste alltså anställa extrapersonal eller anlita konsulter. För att få en uppfattning om arbetets omfattning och kostnaderna har vi begärt uppgifter från några kraftföretag och dessa uppgifter kan tjäna som exempel.

Sydkraft Aktiebolag har ca 4000 ledningskoncessioner och ca 30000 inskrivna kraftledningsservitut. Kostnaderna för utredningar och förnyelse av dessa och aktuella vattenrättsservitut uppskattas till 1,5 å 2 milj. kronor.

Bålforsens Kraftaktiebolag har ca 2000 kraftledningsservitut inskrivna före 1933 och ytterligare ca 10000 före 1968. Kostnaden för utredning och förnyelse – inkl. rättigheterna till vattenkraft m. m. – uppskattas till ca 1 milj. kronor.

Detta är endast en mindre del av de kraftledningarna och fastigheter som frågan nu gäller. Kostnaderna kommer för samtliga de företag som Kraftverksföreningen representerar att bli många gånger större.

Som förut nämnts, är det inte rimligt att kostnaderna för de utredningar som behövs för att inskrivningsmyndigheternas arbete skall underlättas helt skall övervältras på de enskilda företagen. Om lagstiftningen helt eller delvis genomföres, bör den därför kombineras med en bestämmelse om visst kostnadsbidrag till utredningar, förslagsvis i den formen att kartmaterial och gravationsbevis utan kostnad ställes till förfogande. Kraftverksföreningen förutsätter, att någon avgift för förnyelse ej heller nu skall utgå.

Enligt uppgifter från olika medlemsföretag kommer utredningar och förnyelse beträffande inskrivningar som belastar fastigheter, avskilda före den 1 juli 1968, att medföra det största arbetet. Om förfarandet inskränkes till inskrivningar före 1933, behöver undersökningar icke verkställas beträffande de kraftledningarna som byggts efter den tiden.

En preklusion av stamfastigheternas inskrivningar i fastigheter som avskilts från samfällid mark torde vara av särskild betydelse för inskrivningsväsendet. Visserligen torde utredningar i sådana frågor kunna bli omfattande men det är inte troligt, att rättsförluster i nämnvärd omfattning skulle uppstå om förnyelse inte sker. Den föreslagna lagstiftningen bör därför kunna gälla i denna speciella fråga.

Som sammanfattning får Kraftverksföreningen anföra följande.

Med hänsyn till behovet av förenkling av arbetet för inskrivningsmyndigheterna vill Kraftverksföreningen icke motsätta sig en föreskrift om förnyelse inom viss tid av inskrivningar, beviljade före 1933, under förutsättning att bidrag till kostnaderna för utredningar utgår på sätt ovan sagts eller på annat sätt i motsvarande omfattning.

Med hänsyn till de stora kostnader som, även om kostnadsbidrag lämnas, uppkommer för utredningar beträffande inskrivningar, beviljade i stamfastigheter och nu gällande fastigheter som avskilts före den 1 juli 1968, kan Kraftverksföreningen icke tillstyrka denna del av förslaget.

Däremot har Kraftverksföreningen icke något att invända mot en bestämmelse beträffande fastighet som avskilts från samfällid mark att stamfastigheternas inskrivningar däri förfaller om de icke förnyas.

Den föreslagna tiden för förnyelse är i samtliga fall för kort. För utredningar fordras en tid av minst tre år från lagens ikraftträdande.

Sveriges fastighetsägareförbund: Den föreslagna preklusionslagstiftningen ansluter i viss utsträckning till 1968 års lag om förnyelse av vissa in-teckningar även om tillämpningsområdet enligt förslaget utvidgats till att omfatta även preklusion av servitut och andra nyttjanderätter i avstyckningar gjorda före 1968.

I föreliggande framställning saknas tyvärr en summering och utvärdering av erfarenheterna från tillämpningen av 1968 års lag och verkningarna därav. För att möjliggöra en allsidig bedömning av det nu framlagda förslaget borde en redovisning gjorts över vilka olägenheter berörda parter – rättsinnehavare, fastighetsköpare m. fl. – till äventyrs haft av preklusionsförfarandet per den 1 januari 1971 enligt nämnda lag.

I dagens situation synes det emellertid än mer angeläget än 1968 att uppnå den förenkling och tidsvinst i inskrivningsrutinerna, som förslaget ytterst syftar till. De växande balanserna är nu mera besvärande både för inskrivningsväsendet och den rättssökande allmänheten. De principiella betänkligheter, som inför genomförandet av 1968 års lag anfördes mot att

med denna ordning rubba en förmån, som av ålder varit förknippad med in-tecknad begränsad sakrätt, kan numera heller inte anses väga lika tungt. Den återopade rättstraditionen är ju redan bruten genom nämnda lag.

Risken för att rättsinnehavare, fastighetsköpare o. a. drabbas av olägenheter i följd av ett preklusionsförfarande torde för övrigt inte vara större nu än år 1968, då förbundet fann anledning tillstyrka motsvarande förslag. Detta gäller i vart fall de 50-åriga sakrättsinskrivningarna. Riskerna är svårare att bedöma när det gäller de i avskilda fastigheter gällande inskrivningarna, som härrör från stamfastigheten och som nu kan komma att förfalla i brist på förnyelseansökan. Även här kan det vara fråga om viktiga förmåner, som t. ex. tillgång till väg eller vattentäkt. Vad som emellertid måste framhållas i bedömningen av tänkbara risker är det förhållandet, att det endast är inskrivningen som förfaller vid underlåten förnyelse.

Med hänvisning till vad som ovan anförts, finner förbundet ej skäl för erinran mot det i framställningen föreslagna preklusionsförfarandet. Självfallet förutsättes härvid, att en bred information om lagens innehåll och verkningar lämnas till dem som berörs av lagstiftningen. Ansvaret för denna information åvilar myndigheterna men enligt förbundets uppfattning bör man också vid den närmare utformningen av informationen samråda med de organisationer som verkar inom den aktuella samhällssektorn.

Sveriges villaägareförbund: Sveriges Villaägareförbund har ingen erinran mot Domstolsverkets förslag till den del detta syftar till att avföra vissa inskrivningar i avskild mark. Däremot kan förbundet inte ansluta sig till förslaget att inskrivningar för nyttjanderätt, avkomsträtt eller servitut skall förfalla såvida de ej förnyas. Inom åtskilliga områden med äldre villabyggelse finns s. k. villaservitut, som tillkommit för att ge området ett skydd av samma slag som planbestämmelser ger i nyare områden. Sedermera kan ha tillkommit nya planbestämmelser, men ibland har dessa mindre räckvidd än villaservituten. Förekomsten av villaservituten torde ofta vara ökand för ägarna av de härskande fastigheterna, men i samband med miljöstörande verksamhet i omgivningen kan de bli uppmärksammade på att servituten finns och det skydd de ger.

Som exempel på pågående mål ang. villaservitut kan nämnas F 381/79 Stockholms Tingsrätt, avd. 9, Fastighetsdomstolen. Målet gäller ersättning för minskat marknadsvärde å villafastigheter i Sollentuna efter upphävande av villaservitut.

Det av domstolsverket föreslagna förfarandet kan i sådana fall som de här nämnda medföra, att de härskande fastigheternas ägare ej förrän allt för sent får klart för sig att deras rättsläge försämras.

Med hänsyn härtill avstyrks förslaget till denna del. Till den del domstolsverkets förslag genomförs är det för att undvika rättsförluster – som också understryks i promemorian – angeläget med en bred information. Möjligheterna att utnyttja TV bör sålunda tas till vara. Det kan också övervägas, om inte – som ett komplement till information i press och TV – den nya lagstiftningen och dess rättsverkningar bör presenteras i någon broschyr som finns tillgänglig på domstolar och t. ex. banker. Förbundet önskar också få möjlighet att medverka till information till medlemmarna och medlemsföreningarna.

Förbundet förutsätter, att preklusionsförfarandet inte kommer att leda till några kostnader för enskilda fastighetsägare.

Sveriges lantmätareförening: Till att börja med vill SLF framhålla att vi givetvis med tacksamhet motser varje förenkling på detta område, vilket normalt även underlättar lantmätarnas arbete. Vi är dock tveksamma angående vissa moment av förslaget, till vilka vi återkommer nedan.

Domstolsverket föreslår bl. a. i första hand en preklusionsregel för all

mark avskild före 1 juli 1968 och i andra hand endast för sådan mark som avskilts från samfällad mark. SLF vill framhålla att det torde vara svårt att i fastighetsböckerna se skillnad på vad man i dagligt tal menar med samfällad mark (visst område på marken samfällad för ett antal registerfastigheter med egen enskild ägovidd) och gemensam ägovidd (ett icke ovanligt förhållande att vissa fastigheter saknar enskild ägovidd utan har all mark gemensam med annan registerfastighet). Även andrahandsyrkandet kommer således att omfatta många objekt som normalt faller under förstahandsyrkandet.

SLF delar helt domstolsverkets uppfattning att rättigheten som sådan icke omfattas av preklusionen utan endast själva inskrivningen. Likaledes understryker SLF att det är en mycket omfattande utredningsskyldighet för en rättighetshavare att bevaka sitt intresse. Det finns ju inget register varur man kan inhämta uppgift på härskande fastighet eller nyttjanderätts-havare.

Domstolsverket har anfört bl. a. att en ledningsrättshavare kan utnyttja det arbete som nedlägges på grund av en preklusionslagstiftning vid en senare förrättning enligt ledningsrättslagen. SLF vill framhålla att risk här uppstår för ett icke obetydligt dubbelarbete. Om ledningsrättshavaren gör utredningen kommer det givetvis att underlätta för förrättningsmannen vid ledningsrättsförrättningen, men ansvaret för utredningens riktighet åvilar dock fortfarande förrättningsmannen. Vidare kan man riskera en kraftig anhopning av ledningsrättsförrättningar, vilka i och för sig är angelägna, men med krav att förrättningarna skall avslutas senast sista inskrivningsdagen 1982 för att preklusionen ej skall inträffa. Ur arbetsbelastningssynpunkt torde detta bli mycket besvärande för fastighetsbildningsmyndigheten. Detta kan kanske motverkas om regel införes att preklusionen ej inträffar i de fall ledningsrättsförrättning pågår.

Beträffande nyttjanderätter upplåtna för mer än 50 år sedan kan dessa genom att de inte uppsagts fortfarande gälla. Däremot är det väl tveksamt om inskrivningsskyddet för dessa består efter de 50 åren, varför avförandet av dessa inskrivningar icke torde innebära någon rättsförlust. Samma torde gälla andra nyttjanderätter, där förlängningsklausul ej finns intagen i avtalet.

SLF hyser också farhågan att större ledningsägare av bekvämlighetsskäl ej verkställer egen utredning om vilka avskilda områden som besväras av ledningen och därför begär förnyelse i samtliga fastigheter där inskrivningen nu gäller. Härigenom uppnås ej avsedd förenkling.

Angående information torde ingen information via massmedia kunna mäta sig med personligt meddelande till berörda rättighetsinnehavare; i varje fall i alla tveksamma fall.

Ur fastighetsbildningssynpunkt uppstår vidare följande problem.

Vid förrättningen skall ju prövas inte bara fastighetsägarens intressen utan även rättighetshavarens. Uppgifter på belastande rättigheter har förrättningsmannen hittills hämtat från fastighetsbokens inskrivningsregister. Genom föreslagen lagstiftning upphör denna möjlighet i synnerhet i de domsagor där övergång skett till data. Införande av preklusionslagstiftningen kommer således att innebära ett försvårat utredningsarbete för förrättningsmannen om han inte vill arbeta med en osäkerhet på ca 10%. Enligt domstolsverket riskerar man ju att 10% av avstyckningslotter kommer att få inskrivningar strukna fastän de i verkligheten belastar lotten. Enligt tidigare uttalande består ju rättigheten i alla fall.

Med ovanstående vill SLF inte motarbeta en välbehövlig förenkling men vill komma med följande alternativa och kompletterande förslag.

1. Lagförslaget genomföres ej utan i stället får avförande av inskrivning-

ar ske först efter ett utredningsarbete där rättighetsinnehavaren fått tillfälle att yttra sig i tveksamma fall. Vid utredningsarbetet torde domsagorna temporärt behöva förstärkas med personal med lantmäterutbildning.

2. Om lagstiftningen trots allt införes på nu avsett sätt skall rättighetsinnehavaren hållas skadelös av statsverket, om rättigheten går förlorad på grund av att inskrivningsskyddet har upphört liksom om den på grund av preklusionen ej beaktats vid fastighetsbildningsförrättning. Han skall vidare ej heller behöva vidkännas kostnad för förnyelse av inskrivningen vare sig inom nu angiven tidsfrist eller senare.

3. Om denna lagstiftning införes jämväl för servitut innebär det en motsats så till vida att rättigheten kan upplåtas för all framtid men inskrivningsskyddet kan bli begränsat till 50 år. Man får i förlängningen av denna lagstiftning misstänka att nya förslag kommer vart tionde år. Så länge servitutsbegreppet finns kvar i sin nuvarande omfattning måste logiskt även möjligheten till inskrivning för all framtid finnas kvar.

SLF vill i detta sammanhang påpeka att vi i annat yttrande ifrågasatt om privaträttsliga servitut överhuvud taget skall få bildas utan samtliga servitut skall tillkomma i förrättningsform. Vi vill på nytt påpeka det önskvärda i en sådan reform.

Svenska kommunal-tekniska föreningen: Den föreslagna lagstiftningen berör i princip två frågor. Den ena regleras i § 1. Enligt denna § förfaller inskrivningar beviljade före år 1933 avseende vissa rättigheter. Avsikten är att upphäva vissa inskrivningar, som är äldre än 50 år. I lagen om förnyelse av vissa inteckningar för nyttjanderätt, avkomsträtt och servitut (SFS 1968: 278) har man motsvarande regler för inskrivningar, som är äldre än 50 räknat från 1968. Att framflytta giltighetstiden för dessa inskrivningar får anses vara lämpligt. Det vore dock bättre att införa en generell regel, som medförde att inskrivningarna förföll om de inte förnyades inom 50 år.

Den andra frågan gäller vissa avskilda fastigheters ansvar för inskrivningar i respektive stamfastighet. Den som sysslar med fastighetsbildning har fått erfara att många inskrivningar av nämnda slag kunnat intygas bort, vilket varit möjligt sedan 1 juli 1968. Erfarenheten talar för att det finns åtskilliga inskrivningar, som inte har en reell belastning till grund. Inom många arbetsområden handskas man med inskrivningar och det åtgår mycket tid till dessa fiktiva inskrivningar. Det förslag som framlagts i § 2 medför visserligen en kraftig temporär insats för vissa rättighetshavare – däribland kommunerna – men torde utan tvekan vara lönsamt på både kort och lång sikt.

När det gäller lagtexten så bör vissa ändringar företagas. § 2 avser inskrivningar beviljade i stamfastighet före avskiljandet av en styckningslott eller dess motsvarighet. Några avsöndringar har inte skett efter 1928 och således är det onödigt att ha med avsöndring bland de uppräknade instituten. Inskrivningar i fastigheter, som bildats genom avsöndring förfaller ju enligt bestämmelserna i § 1.

I § 2 andra stycket sägs att ... fastighet som bildats genom att område från fastighet sammanlagts med fastighet ... Detta är inte formellt riktigt. Man kan inte sammanlägga ett område av en fastighet med en fastighet. Området måste först avskiljas. Förslag till ändring: Har fastighet, som avses i första stycket ingått i sammanläggning äger första stycket motsvarande tillämpning på den sammanlagda fastigheten.

Sammanfattningsvis vill Svenska kommunal-tekniska föreningen framföra att föreningen inget har att erinra mot lagförslaget, men anser att ovan nämnda detaljändringar bör ske.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1981-03-05

Närvarande: f. d. justitierådet Petré, regeringsrådet Hilding, justitierådet Vängby.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 26 februari 1981 har regeringen på hemställan av statsrådet och chefen för justitiedepartementet Winberg beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om förnyelse av vissa inskrivningar för nyttjanderätt och servitut.

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Lars Andersson.

Förslaget föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-03-12

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Adelson, Danell, Petri, Eliasson

Föredragande: statsrådet Winberg

Proposition om förnyelse av vissa inskrivningar för nyttjanderätt och servitut

---

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till lag om förnyelse av vissa inskrivningar för nyttjanderätt och servitut.

Föredraganden upplyser att lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran och hemställer att regeringen föreslår riksdagen att antaga förslaget.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 26 februari 1981.